

Marianne Möller

Konst, kultur och kullerstenar

Kort historik över nordiskt
kultursamarbete och kulturinstitutionerna
på Sveaborg sedan 1978

Nordisk
kulturkontakt

Innehåll

Förord av Ola Kellgren.....	4
Förord och tack av Marianne Möller.....	5
Sveaborg och det nordiska kultursamarbetet.....	6
Nordisk gemenskap i samarbetet inom bildkonst.....	8
Nordiskt konstcentrum 1978–1996.....	11
Handlingsplanen för nordiskt kultursamarbete 1988.....	16
Nordic Institute for Contemporary Art/NIFCA 1997–2006.....	22
Ministerrådet reformerar hela kultursektorn 2006.....	25
Nordens institut i Finland/Nifin 1997–2011.....	32
Ministerrådets stödprogram 2007–.....	40
Det nordiska på Sveaborg – i takt med tiden.....	44
Arkivering och placering av material från NKC och NIFCA 1978–2006.....	45
English summary.....	46
Bilagor och källor.....	49

Förord

När jag vintern 2016 fick uppdraget som direktör och berättade var jag skulle arbeta var det många i min generation av museimän och konstvetare också i Umeå som sa: "Åh, Sveaborg, där har jag varit" eller "Där har det hänt mycket spännande...". Just med de där tre punkterna som antydde att Sveaborg varit en viktig och annorlunda mötesplats för nordiska konstnärer, museimän, intendent, curatorer och konsthistoriker.

Kommentarer av det slaget har jag också mötts av under min tid här i Helsingfors. Med dessa i åtanke kontaktade jag Marianne Möller och bad henne en gång för alla reda ut vilka aktörer som verkat på Sveaborg och vad som uppnåtts i det nordiska samarbetet. Hur deras uppdrag sett ut, hur de i sin tur påverkats av de nordiska kulturministrarnas beslut samt av omvärldens snabba förändringar med EU-inträde, den pågående digitaliseringen och den möjlighet till kontakter och erfarenhetsutbyte över hela världen som Internet erbjuder.

Nordisk kulturkontakt är idag sekretariat för Nordiska ministerrådets fyra olika stödprogram för kultursamarbete i Norden och mellan Norden och Estland, Lettland och Litauen. Institutionens rådgivare vägleder de sökande, ca 1600 om året, och nordiska sakkunniggrupper fattar självständiga beslut om vem som får eller inte får sin ansökan beviljad. Detta enligt den i nordiska sammanhang väl omhuldade principen om armlängds avstånd. I detta avseende ser jag Nordisk kulturkontakt som en institution som verkställer Nordiska ministerrådets beslut om stödprogrammets syfte, budget och kriterier.

Stödprogrammen fungerar utomordentligt bra, det visar såväl externa som interna evalueringar. Efterfrågan är förstas oändligt mycket större än tillgången, ca 20 % av alla ansökningar beviljas i dagsläget. Budgeten för stödprogrammen är liten jämfört med de nationella kulturbudgetarna, men man ska komma ihåg att det i alla ansökningar oavsett om de beviljas eller ej finns ett färdigt embryo till nordiskt samarbete – i många fall med tentakler ut över hela världen – och att många projekt realiserar trots utebliven nordisk finansiering.

Det finns emellertid en svaghet enligt min mening med nuvarande ordning. Det är, menar jag, ingen som riktigt äger stödprogrammen. Kopplingen till de nationella stödordningarna är svag och jag vågar nog påstå att kunskapen om vilka möjligheter det nordiska samarbetet erbjuder är låg. En annan svaghet är att den kunskap och den överblick som de trettioåriga sakkunniga från hela det nordiska kulturspektret ackumulerar under sina treåriga mandat inte tas till vara på ett konstruktivt sätt. Det kan handla om trender, tendenser, tysta signaler, vad som ligger i tiden, vad som kommer sedan. Det var sådant som både NKC och NIFCA reagerade på och utvecklade verksamheten efter. Den funktionen är nu kraftigt försvagad. Det är givetvis bra att sakkunniga kan fatta självständiga beslut, fritt från politikens inflytande, men det är bara en sida av saken. Den andra sidan är att Nordiska ministerrådet och systemet borde snappa upp allt det som de sakkunniga får veta om konst- och kulturfältets utveckling. Frågan blir alltså vem som borde driva utvecklingen av stödprogrammen?

Jag är Marianne Möller ett stort tack skyldig som skrivit en så gedigen text om vad som varit. Jag vill förstås också tacka min kloka och engagerade personal, ingen nämnd och ingen glömd, som stått för faktaunderlag, funderingar och glada tillrop.

Sveaborg i februari 2021

Ola Kellgren

Förord

Några ord innan du börjar läsa – låt mig redovisa mina källor och intentioner!

När jag år 2019 av direktör Ola Kellgren på Nordisk kulturkontakt tog emot uppdraget att skriva en kort historik över det nordiska samarbetet och Sveaborg trodde jag att det skulle vara relativt enkelt att finna material om de nordiska konstinstitutionerna som sedan 1978 har fungerat med Sveaborg som bas. Men det stämde inte!

Material från Nordiska ministerrådets tidigare konstinstitutioner finns arkiverade på Rigsarkivet i Köpenhamn, men det är mest i mötesprotokoll och årsredovisningar och de berättar mycket litet om konstinstitutionernas konkreta verksamhet. Därför måste jag utgå från egna erfarenheter i det nordiska kultursamarbetet och mina egna arkiv. Dessutom har jag genomskött många hyllor och skåp på Sveaborg och bland dammet funnit en hel del dokument som kastar ljus över verksamheten, men mina fynd handlar om slump och litet god tur. Mitt mål har varit att kort beskriva hur den nordiska institutionen på Sveaborg arbetade och under årens lopp förändrades i takt med Nordiska ministerrådets beslut och rekommendationer. Då institutionen år 2012 fusionerades med Nordens institut i Finland/Nifin var det nödvändigt att också beskriva Nifins verksamhet och hur den vidareförts i den institution, som nu går under namnet Nordisk kulturkontakt.

Jag är dramaturg till yrket och var under 1980-talet suppleant/styrelsemedlem under två perioder i det som först hette *Nordiska Teaterkommittén*. När teaterkommittén fick uppdraget att också stöda dans fick den namnet *Teater og Dans i Norden* och senare namnet *NordScen*.

På 1990-talet jobbade jag med TV och film och var då styrelsemedlem i *Nordiska Film- och TV-fonden* en period. Åren 1998–2006 var jag anställd vid Nordiska ministerrådets sekretariat och dess kulturavdelning som rådgivare för samnordiska kulturprojekt i utlandet. Det innebar bland annat samarbete med de nordiska konstinstitutionerna kring omfattande nordiska kulturprojekt i samarbete med andra länder och regioner.

År 2005 beslöt kulturministrarna att reformera det nordiska kultursamarbetets strukturer och tillsatte en arbetsgrupp av ämbetsmän från de nationella kulturministerierna. Jag fungerade som sekreterare för denna arbetsgrupp och en del undergrupper under 2005–2006. Det var mycket intressant och jag insåg att det material som de mer än 20 institutionerna, instituten, styrelserna och styrgrupperna producerade kunde vara av intresse för akademisk forskning inom ämnesområdet kulturpolitik för någon annan långt senare. Allt material sparades självfallet på Nordiska ministerrådets kulturavdelning, men jag sparade det också. Det har kommit till bruk nu när jag skulle beskriva den nya strukturen med program i stället för institutioner enligt konststart.

Jag har alltså egna erfarenheter av det nordiska kultursamarbetet från två håll, från två nordiska konstinstitutioner och från Nordiska ministerrådets sekretariat och dess kulturavdelning. Därför har jag i min korta historik på 45 sidor över 40 år försökt se hur det konkreta kultursamarbetet å ena sidan och Nordiska ministerrådet/kulturministrarna å andra sidan har påverkat utvecklingen av samarbetet.

Min historik handlar inte om bildkonsten i Norden utan om de nordiska institutionerna på Sveaborg. För den som är intresserad av hur den nordiska konsten utvecklats rekommenderar jag Jonas Ekebergs bok *Postnordisk – Den nordiske kunstscenens vekst og fall 1976–2016*. Boken handlar om konstlivet i Norden 1976–2016 i övergången från postmodernismen till det som idag kallas "samtidskonstens epok".

Jag tackar för ett intressant uppdrag och vill i min tur tacka alla som jag intervjuat under processen med att finna material. Jag vill framförallt tacka Erik Kruskopf, den första direktören på Sveaborg. Utan hans kunskap och minnen från den allra första tiden hade jag inte kommit vidare. Jag vill också framföra ett stort tack till Anna-Maija Marttinen, som arbetade vid Nordiska ministerrådets sekretariat 1988–1990. Av henne fick jag låna material om den reform som genomfördes 1988.

Marianne Möller

Strandkasernen där färjan lägger till.

Sveaborg och det nordiska kultursamarbetet

Föreliggande korta historik om Sveaborgs betydelse i det nordiska konst- och kultursamarbetet är ett bidrag till förståelsen av hur förändringar i omvärlden kommit till uttryck i de institutioner som under olika namn har haft och har sin hemvist på ön Sveaborg som ligger i inloppet till Helsingfors.

Nedanstående sammanfattning gäller 40 år, från 1978 till 2019. Det är inte en historik i ordets strikta bemärkelse, mer en beskrivning av verksamhetsformerna på Sveaborg, deras mål och medel och hur de utvecklats i takt med tiden, både i Norden och ute i världen. Då Nordiska ministerrådet inte har någon samlad historik över sina tidigare institutioner

bygger denna text till stor del på skriftligt material som med litet god tur har hittats, till exempel utställningskataloger, mötesreferat och publikationer, en del detektivarbete och intervjuer med personer som arbetat vid institutionerna på Sveaborg: Nordiskt konstcentrum (NKC) 1978–1996, Nordiskt institut för samtidskonst/Nordic Institute for Contemporary Art/NIFCA 1997–2006, Kulturkontakt Nord/Pohjoismainen kulttuuripiste/Nordic Culture Point (KKN) 2007–2011. KKN sammanslogs 2012 med Nordens institut i Finland (Nifin), som grundades 1997. Den sammanslagna institutionen går sedan 2017 under namnet Nordisk kulturkontakt (NKK).

Det officiella nordiska samarbetet

Det officiella nordiska samarbetet styrs av Nordiska rådet (NR) och Nordiska ministerrådet (NMR). Nordiska rådet bildades år 1952 och är de nordiska parlamentens samarbetsorgan <https://www.norden.org/sv/information/om-nordiska-radet>

Nordiska ministerrådet bildades 1971 och är de nordiska regeringarnas samarbetsorgan. Trots namnet handlar det om flera olika ministerråd, som täcker alla områden i samhället utom försvar och utrikespolitik. <https://www.norden.org/sv/nordiska-ministerradet>

Ministerrådet för kultur (MR-K) är det ministerråd som avses i texterna nedan om annat inte anges.

Kultursamarbete och utbyte har alltid varit en naturlig sak mellan de nordiska länderna – också långt innan det officiella nordiska samarbetet fick sina former.

Redan efter andra världskrigets slut började diskussionerna om en gemensam och oberoende nordisk kulturfond för att stöda och stärka det nordiska kultursamarbetet och dess roll i medborgarsamhället.

En annan viktig aktör och finansiär är därför Nordiska kulturfonden som grundades 1966. Fondens mål är att genom olika stödformer stärka samarbetet inom konst och kultur i Norden.

<https://www.nordiskkulturfond.org/sv/>

Det officiella nordiska samarbetet finansieras med en viss procent av ländernas BNP. År 2019 var Nordiska ministerrådets totala budget 956 679 milj danska kronor (125 543 milj euro) och kultursamarbetets budget 181 622 milj danska kronor (24 379 milj euro), det vill säga 19,4 % av den totala budgeten.

Den nordiska kulturbudgeten fördelas på de Nordiska husen och instituten på Färöarna, Grönland, Island, Åland och Nordisk kulturkontakt i Helsingfors, till stödprogrammen som NKK administrerar, till Nordiska kulturfonden, Nordiska Film- och TV-fonden, Nordiska rådets priser, samiskt kultursamarbete samt flera andra tillfälliga eller permanenta kultursatsningar.

Strandkasernen. Teckning av författaren Stig Claesson (Slas), *Sveaborg eller Rock happy* (1981).

Sveaborg

Sveaborg består av flera befästa öar i inloppet till Helsingfors. Sveaborg är ett konkret uttryck för Finlands historia. Fästningen byggdes på 1700-talet då Finland utgjorde den östra rikshalvan i kungariket Sverige. År 1808 blev Finland ett storfurstendöme i Ryssland, som ytterligare befäste öarna. Då uppfördes bland annat de byggnader som 1978 ställdes till det nordiska kultursamarbetets förfogande.

Sveaborgs fästning togs 1991 upp på UNESCOs lista över världsarv som ett unikt minnesmärke över militärarkitektur. Försvaret av tre rikerna – Sverige, Ryssland och Finland – ger fästningen dess speciella historiska betydelse.

Idag är Sveaborg en stadsdel utanför Helsingfors med ca 900 invånare. Sveaborg besöks årligen av ca 1,2 milj. turister från hela världen.

Läs mer om Sveaborg

<https://www.suomenlinna.fi/sv/>

Nordisk gemenskap i samarbetet inom bildkonst

Nordiska konstförbundet NKF uppstod ur en situation av djup europeisk kris. Andra världskriget var slut och återuppbyggnadsarbetet skulle börja. Redan år 1943 hade Gotthard Johansson hållit ett föredrag i Helsingfors under temat "Nordisk gemenskap i kulturarbetet", där han lade fram idén om ett utställnings-samarbete inom Norden. När freden sedan kom kunde man sätta igång omedelbart.

Förbundets utställningar var till en början årliga. Den första ägde rum i Oslo 1946, den andra i Stockholm 1947, den tredje i Reykjavik 1948, den fjärde i Köpenhamn 1949 och den femte i Helsingfors 1950. De regelbundet återkommande utställningarna med aktuell nordisk konst var förbundets huvuduppgift. Önskan att göra förbundet till ett så representativt och auktoritativt organ som möjligt var fullt naturligt och motiverat både av hänsyn till statsmakterna, av vilkas ekonomiska stöd man var beroende och av det lika nödvändiga i att vinna konstnärskårens förtroende. Men för förbundets uppgift som utställningsarrangör var den stora och ganska komplicerade strukturen snarast ett hinder. Vad man inte åsyftade var utställningar av det officiella slaget, som ville ge en totalbild av landets konst, eller en månghövdad samlingsutställning av vanlig salongstyp, där varje konstnär är representerad med ett eller två verk.

De första utställningarna var arrangerade enligt land och varje konstnär skulle vara representerad med minst tre verk. Redan 1957 inför utställningen i Göteborg beslöt förbundsrådet att utställningarna i stället skulle ordnas enligt konstnärliga riktningar. Det innebar inte endast ett nytt utställningstekniskt grepp utan att de nationella prestigesympunkterna fick ge vika för ett betonande av konstnärliga sammanhang. Norden framträdde med andra ord som en konstnärlig helhet.

Ett nytt nordiskt konstliv

Mot slutet av 1970-talet märks en förändring och den kommer samtidigt med ett nytt konstnärligt medvetande, där just det nordiska med vad det representerar av marginalitet, natur och kanske också romantik får en annan och djupare betydelse än tidigare. Den nordiska konsten höll på att upptäcka sin särart och föra fram den efter 70-talets sökande efter alternativ till de stora internationella strömningarna. Paradoxalt nog så äger denna förändring mot en friare definition av den nordiska konsten rum samtidigt som man inom Nordiska Konstförbundet arbetar på sin egen institutionalisering och därmed på sitt eget slut som utställande förbund. Nordiska Konstförbundet driver sitt initiativ om ett Nordiskt Konstcentrum.¹

Den nya organisationens första direktör var Erik Kruskopf. Så här sammanfattade han det nordiska konst-samarbetets och Nordiska Konstförbundets (NKF) initiativ till en fast institution med målet att främja det nordiska samarbetet inom bildkonst i NKF:s 40-årshistorik 1985:

En lång väg till Sveaborg²

Redan i början av 70-talet, när NKF:s verksamhet övergick från de regelbundet återkommande, tämligen lätt administrerade biennalerna till ett system av mindre vandringsutställningar, blev det uppenbart att man inte längre kunde klara sig med en deltids-engagerad förbundssekreterare som enda anställd. Vad som behövdes var framför allt ett fast kontor samt möjlighet till kontinuitet i verksamheten. Erik Kruskopf engagerades som förbundssekreterare med målet att etablera ett fast sekretariat. Det lyckades först 1973 i anslutning till att även skötseln av ekonomin, som dittills handhåfts av en separat förbunds-skattmästare bosatt i Stockholm, överfördes till det nyinrättade sekretariatet i Helsingfors. En person anställdes för att sköta löpande korrespondens, bokföring och kassahållning. Samtidigt med överflyttningen av ekonomin kom förbundet in på den nyupprättade nordiska kulturbudgeten, ur vilken dess verksamhet sedan dess i huvudsak har finansierats.

Bland den intensifierade verksamhet som nu genomfördes bör nämnas en utvärdering av projektet med ungdomsbiennaler, tidskriften NKF-bladet, som under en treårsperiod kunde utges med stöd från Nordiska kulturfonden, arrangerandet av en Nordisk konstvecka i maj 1975 – på många håll utsträckt till en konstmånad – under vilken ett stort antal institutioner och föreningar runt om i Norden förmåddes att arrangera nordiska satsningar – samt en katalogisering av nordisk grannlandskonst i offentliga nordiska samlingar, vars resultat publicerades i Kunst i Norden (1977).

Allt detta innebar att arbetet på sekretariatet ökade explosionsartat. Samtidigt som den nordiska kulturbudgeten var ett faktum och Nordiska Konstförbundet fått sin plats på denna, insåg man också en annan sak: att det gällde att stärka sekretariatet och få budgetgaranti för fortlöpande aktiviteter, främst för utställningsverksamheten samt för utgivande av någon permanent nordisk konstpublikation.

Emellertid visade det sig att möjligheter till ett utbyggt stöd till en på föreningsbas verkande organisation inte förelåg. Vad som saknades var en fast institution, som de penningbeviljande politikerna kunde uppfatta som en fysisk realitet, något man kunde lita på. För Förbundet var det därför klart, att en sådan måste skapas. På ministerplanet däremot krävde ärendet givetvis särskilda utredningar, och med utgångspunkt i ett medlemsförslag i Nordiska rådet tillsattes i mars 1974 en arbetsgrupp med uppgift att kartlägga existerande samarbete på bildkonstfältet i Norden samt att utreda behov och komma med förslag.

Ett drygt år senare var betänkandet klart och förslaget gick på samma linje som den man från början hade omfattat inom Nordiska Konstförbundet: att en fast institution skulle grundas, och att denna skulle överta huvuddelen av de uppgifter som hittills hade skötts av Nordiska Konstförbundet.

En fast institution på Sveaborg

Så långt var man enig; däremot rådde det delade meningar om var denna institution skulle placeras. Också inom förbundet hade man i första hand kastat blickarna mot de centrala delarna av Nordens mest tätbefolkade områden, det vill säga trakterna kring Öresund och den svenska västkusten. Man föreställde sig att institutionen skulle bli något slags bildkonstfönster mot omvärlden och borde då ligga nära de stråk där de största turistströmmarna drog fram.

Men småningom förändrades bilden av den planerade institutionen betydligt. Under 70-talets gång försköts tänkesätten och stora representationsinstitutioner förlorade i popularitet, medan flexibla arbetscentra trädde i stället. Nu var det inte längre något hinder med en mer perifer placering: Halmstad, Falkenberg, Halden och Aalborg, som föreslogs av länderna.

Eftersom Sveaborgs restaurering och framtida utnyttjande hade blivit aktuell i Finland sedan militärorganisationen lämnat öarna 1972, hade Finlands regering redan 1973 gått ut med ett erbjudande av utrymmen på Sveaborg, utrymmen som kunde ställas till förfogande gratis sedan för ändamålet utvalda, lämpliga byggnader hunnit iordningställas. När tidpunkten för ett beslut i ärendet närmade sig hade vindarna vänt och det finska förslaget föll i god jord.

Trots vissa dubier om kommunikationsförbindelserna mellan Sveaborgsöarna och Helsingfors centrum, var erbjudandet alltför generöst för att kunna negligeras. Ministerrådets beslut om att skapa ett konstcentrum fattades år 1977 och i samma veva beslöt man att det skulle placeras på Sveaborg.

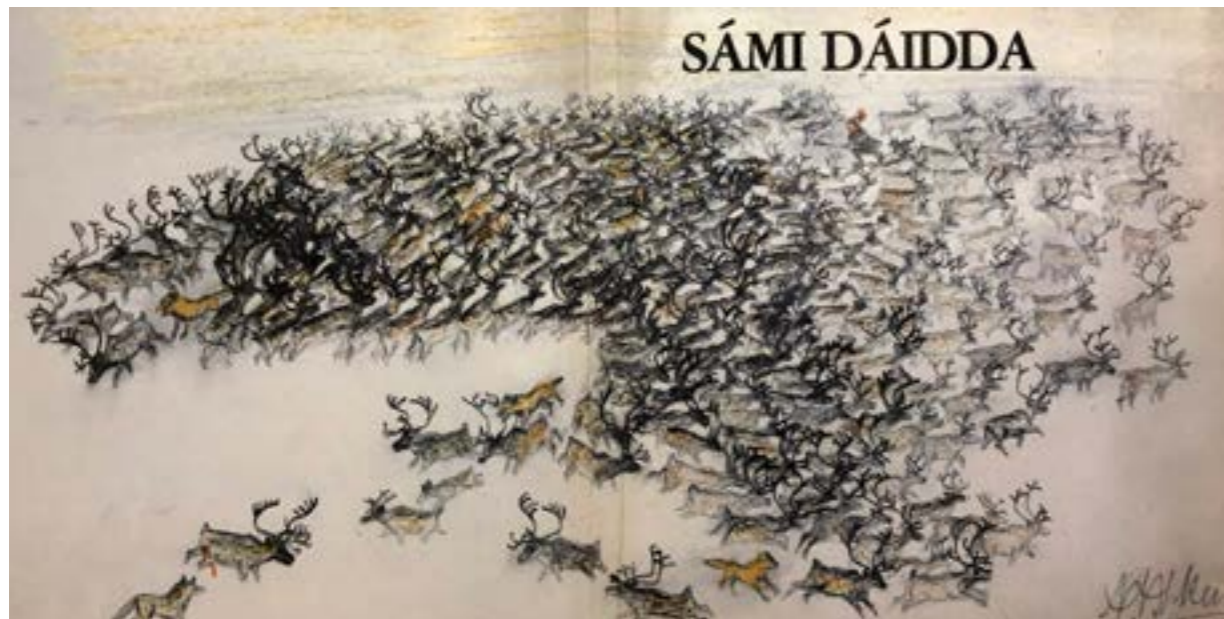
Nordiskt Konstcentrum invigdes den 28 juli 1978 med en öppningsfest, som samtidigt var vernissage för två utställningar: den stora friluftsexpon Nordisk skulptur samt utställningen Sveaborg-bilder, med teckningar av författaren Stig Claesson från tidigare år.

Från hösten 1978 startade sedan institutionen sitt arbete i tillfälligt iordningställda kontorsutrymmen i den byggnad som senare skulle bli gästateljéhus.

I fråga om de mindre utställningarna har turnéerna ofta blivit mycket långa och sträckt sig över flera år, vilket gjort det omöjligt att låna utställningsföremålen. Där har Konstcentret köpt verken, vilket resulterat i att centret redan sju år efter starten (1985) är ägare av en rätt betydande samling av framför allt grafik

¹ Beate Sydhoff i Nordiska Konstförbundets 40-årshistorik (1985).

² Erik Kruskopf i Nordiska Konstförbundets 40-årshistorik (1985).

Nils Nilsson Skum: VARG I HJORDEN, blyerts och krita.

(över 700 blad), vilka har slitits ut under turnéerna och efter det mest använts i centrets artotekverksamhet. Men därutöver har det inte blivit några samlingar i anslutning till det nordiska konstcentret. Den föreställning man hade i starten om ett "skyltfönster för nordisk konst" har inskränkts till de utställningar som från mars till oktober arrangeras i Nordiska Konstcentrets eget galleri Strandkasernen på Sveaborg. Men aktiviteterna på Sveaborg har definitivt inte dominerat verksamheten; av aktivitetsbudgeten har normalt mer än två tredjedelar gått till vandringsutställningar, seminarier och andra projekt utan lokal Sveaborgs-anknytning. De farhågor, som också uttalades i utredningsbetänkandet från 1975 om "at de gunstige lokalförhold kan friste sentret til å konsentrere seg for sterkt om egne aktiviteter" har inte besannats. Men å andra sidan kan man säga att ingen annan ort i Norden så starkt kommit att präglas av det nordiska bildkonstsamarbetet som just Sveaborg, där inte bara utställningarna och centrets kontor, utan kanske i ännu högre grad de fem sedan 1981 i bruk varande gästateljéerna bidragit till att sätta sin nordiska prägel på det lokala livet. En sådan prägel kan inte betecknas som något negativt och för det finländska konstlivet har centrets placering inneburit ett kännbart tillskott och en breddad väg till det nordiska bildkonstsamarbetet för de konstnärer som av språkliga skäl varit sämre ställda än sina nordiska kolleger när det gäller internordiska kontaktmöjligheter.

Det nordiska konstsamarbete som Nordiska Konstförbundets entusiaster grundade år 1945 har utvecklats till ett institutionaliserat samarbete med ett kontaktnät som täcker en stor del av Nordens karta: från Qaqortoq på Grönland där de två första gästateljéplatserna disponerades sommaren 1985, hela det färöiska konstlivet, som år 1982 kartlades för den stora mönstringen av färöisk bildkonst, visad i samtliga områden i Norges Finnmark, sårutställningen Sámi Dáidda som år 1981 startade sin turné, som först sträckte sig över Norden och sedan fortsatte i USA och Kanada.

Nordiskt konstcentrum 1978–1996

Erik Kruskopf var Nordiskt konstcentrums första direktör åren 1978–1986 och han berättar att det viktigaste i inledningsfasen var gästateljéerna och utställningarna. Gästateljéerna gav den bästa utdelningen i form av nätverk och kontakter och den första byggnaden som iståndsattes för Nordiskt konstcentrum 1978.

Gästateljéerna

NKC:s kontor fanns fram till 1985 i några rum i ateljéhuset parallellt med att systemet med gästateljéer organiserades. Byggnaden med gästateljéer omfattade fem ateljéer med bostäder. Målet var att samtidigt ha gäster från alla nordiska länder – en per land. Gästateljéverksamheten var ett sätt att bygga kontakter och stärka intresset för grannländernas konst. Den första gästen från Sverige var författaren Stig Claesson (Slas).

De nationella konstnärorganisationerna spred information om gästateljéerna och föreslog konstnärer för residensperioder. NKC gjorde det slutgiltiga valet med hänsyn till att det skulle reflektera en geografisk och professionell spridning. Konstnärerna fick resestöd och ett vistelsestöd per månad. De nordiska gästerna brukade stanna 3–6 månader, vilket innebar ca 15–20 konstnärer om året från Norden. NKC arrangerade program för gästerna, som kom i kontakt med konstlivet och dess utövare i Finland. Via NKC:s kontakter och samarbetspartner i Finland kunde konstnärer från Norden också ansöka om vistelsestöd för andra gästateljéer i Finland, till exempel i norska Kautokeino.

De finländska konstnärerna i sin tur kunde ansöka om gästateljéer i de andra nordiska länderna, till exempel i Göteborg, Stockholm, Reykjavik och Grönland, men det gällde endast under sommarmånaderna.

Vidare fanns det ateljéer för bildkonstnärer på Skandinaviska Föreningens Konstnärskollegium i Rom. NKC administrerade ansökningarna som gällde residens i Rom.

Ateljé i huset med 5 gästateljéer. (NKC:s Informationsblad 1992)

Bostad i samband ateljén. Från bostadsdelen i ateljélägenheterna. (NKC:s informationsblad 1992)

Garnisonskasernen efter renoveringen, Nordiskt konstcentrum interiör. Foto Kari Halso.

Utställningsverksamheten kommer i gång

Fram till 1986 arrangerade NKC:s utställningar på Strandkasernen, som ligger vid kajen där Sveaborgsfärjan lägger till. Utställningarna visades från maj till oktober och det var ofta den första visningen för vandringsutställningarna som skulle ut och turnera i Norden.

Från och med 1986 hade NKC två gallerier till sitt förfogande, dels Strandkasernen, dels den ena flygeln i garnisonsbyggnaden B 28, som kallades Galleri Augusta. Med två gallerier och en verkstad kopplad till Galleri Augusta kunde NKC producera fler utställningar, till och med 10 per år, 3–4 som endast visades på Sveaborg och 5–6 som visades en kort tid på Sveaborg varefter de åkte ut på turnéer i Norden. Många utställningar turnerade under flera år.

Enligt Kruskopf var Galleri Augusta inte lämpligt för utställningar och dessutom låg galleriet ganska långt borta från färjan. Lokalen användes därför främst för att bygga och testa vandringsutställningarna.

Biblioteket på Nordiskt konstcentrum. Foto: Tommi Mononen.

Platsmajorens hus med tre hyreslägenheter för nordiska medarbetare på Sveaborg. Foto Jaakko Koljonen.

NKC producerade vandringsutställningar, som kunde turnera i de nordiska länderna i flera år. Utställningarna presenterade samtida konst från Norden. Vandringsutställningarna var ett enkelt och bra format, men de måste alltid göras med lång framförhållning och det kunde vara svårt att låna verk för en längre tid. Men allt utvecklades till ett stort nätverk – också för de mottagande museerna som för första gången gavs möjlighet att visa en nordisk utställning. De kunde sedan gå vidare och också låna utställningar av varandra. Men någon från NKC borde ha följt med utställningarna, menar Kruskopf, för att samla material, tidningsklipp et cetera och analysera hur de togs emot i länderna. Det hade varit viktigt för att knyta ihop erfarenheterna.

NKC arbetade inte med arkitektur. Arkitekturmuseet i Finland var på den tiden mycket aktivt och skötte det området och NKC skötte design med vänster hand. Det berodde enligt Kruskopf på att NKC:s styrelse bestod av konstnärer, facken var starka och hade ett stort inflytande och de ville inte ta in arkitektur och design. Inte heller konstkritikerna fick vara med.

På frågan om vad som var mest arbetsdrygt svarade Kruskopf att mycket av direktörens tid och krafter gick till alla formaliteter i början. Häpnadsväckande mycket tid användes till formaliteter! Idag ser politiken annorlunda ut – vissa kontrollfunktioner har blivit enklare och leder till självkontroll genom hela processen. Det kräver inte lika mycket tid! Vandringsutställningarna krävde mycket byråkrati, för i början var det ingalunda fritt att transportera utställningar mellan länderna, det krävdes till exempel speditjonsdokument.³

³ Intervju med Erik Kruskopf april 2019.

Nordiskt konstcentrum får egna lokaler

Finska staten finansierade hela renoveringen av gästateljébyggnaden och av garnisonsbyggnaden, det gamla ryska logementet, B 28. Renoveringen planerades och övervakades av arkitektbyrå Helin & Co. År 1985 var allt klart och NKC fick flytta in. Den ena flygeln blev kontor och den andra utställningslokalen Galleri Augusta.

Den första utställningen som arrangerades i de nya lokalerna var "Konst i Norden 1945–1980"⁴ med verk från ländernas stora nationella institutioner och museer. Verken som representerade den tidsperioden gav den finländska allmänheten en första möjlighet att bekanta sig med grannländernas samtidskonst i ett mycket brett perspektiv.

Efter 1986 förfogade NKC över stora utrymmen, dels den renoverade kasernen B 28 och byggnaden med gästateljéer, totalt 2558 m². Dessutom hade finska staten påbörjat renoveringen av Platsmajorens hus på Sveaborg och ställde därmed tre lägenheter till konstcentrets förfogande. Det gjorde det möjligt för NKC att rekrytera personal från de andra nordiska länderna och erbjuda dem hyresbostäder. Platsmajorens hus blev klart för inflyttning 1990.

⁴ Konst i Norden 1945–1980 ISBN 951-95756-4-2.

Från utställningen "Den flyvende kajak". Miki Jacobsen: *Måneånden*, 1993. Blandteknik.

Nordiskt 60-tal. Uppbrott och konfrontation 1960–1972. Utställningen turnerade 1990.

Utställningsverksamheten expanderar

För utställningsverksamheten anställdes personal: utställningschef, intendent och sekreterare samt två tekniker.

Den första utställningschefen var Tage Martin Hör-ling (SE) i början av 1980, Maaretta Jaukkuri (FI) 1983–1989, Halldór Björn Runólfsson (IS) 1989–1993 samt från våren 1993–1995 Berndt Arell (FI).

En av de första vandringsutställningarna 1979 presenterade samisk konst – "Sámi Dáidda", som följdes upp med utställningen "Dálá Sámi Dáidda" om samisk samtidskonst 1993. År 1994 producerades utställningen "Den flyvende kajak" – om samtidskonst från Grönland. Enligt Berndt Arell kunde dessa utställningar ha turnerat i det oändliga.

Under 1980-talet fortsatte systemet med mindre vandringsutställningar och temat var fortfarande samtidskonst i Norden. Ett annat koncept var NKC:s biennaler som presenterade olika teman och tekniker, ofta i samarbete med en eller flera museer i Norden. Aurora biennialerna hade fokus på unga konstnärer.

AURORA 1 producerades 1985 och presenterade 10 unga konstnärer födda på 1950-talet, två från varje land.

AURORA 2 "Om ritualer" presenterade 20 konstnärer (1987).

AURORA 3 "I tecknens tid". Utställningen presenterade 20 konstnärer (1989).

AURORA 4 1991 "Vägvisare mot framtiden" eller "hur snigeln hålls i rörelse" i samarbete med Kulturhuset i Stockholm (1991).

AURORA 5 år "Humor, ironi och excentricitet" i samarbete med Joensuu konstmuseum. Utställningen presenterade 15 konstnärer (1992)

AURORA 6 "NORRSKEN -94" producerades 1994 i samarbete med Göteborgs konstmuseum (1994).⁵

BOREALIS var en annan helhet med flera teman

BOREALIS 1 "Nordisk bild" (1983).

BOREALIS 2 "Position: Nord" (1985).

BOREALIS 3 "Måleriet och det metafysiska landskapet" i samarbete med Malmö Konsthall (1987).

⁵ Samtliga AURORA-kataloger 1-6 producerade 1985–1994.

Utställningen Hilma af Klints hemliga bilder visades på Strandkasernen 1988.

BOREALIS 4 "Installationer i rum" i samarbete med Louisiana (1989).

BOREALIS 5 "Materialet och dess lyster" i samarbete med Björneborgs konstmuseum (1991).

BOREALIS 6 "Energi och element" i samarbete med Islands nationalmuseum (1993).

BOREALIS 7 "Desire" i samarbete med Helsingfors stads konstmuseum, Louisiana, Bergen Billedgalleri och Islands nationalmuseum (1995).

BOREALIS 8 "The Scream/Skriket/Huuto/Skriget - Nordic Fine Arts 1995–1996". Nordisk konst i dialog med internationell konst. Utställningen samproducerades 1996 med Arken i Köpenhamn där den visades i samband med att Köpenhamn var europeisk kulturhuvudstad.⁶

Parallellt med utställningarna som presenterade samtida konst från Norden växte intresset för att också granska viktiga konsthistoriska perioder i ett nordiskt perspektiv. Det ledde till tre stora konsthistoriska utställningar som planerades och producerades under Maaretta Jaukkuris tid som utställningschef.

Först ut var "Konkret i Norden" som behandlade konkretismen 1907–1960. Det var en stor utställning som lånat verk av totalt 73 museer och samlingar i Norden. Den visades under 1988 på följande ställen: Amos Andersons konstmuseum i Helsingfors, Norrköpings Konstmuseum, Henie-Onstad Kunstsenter i

⁶ Samtliga BOREALIS-kataloger 1-8 producerade 1983–1996.

Høvikodden, Islands nationalmuseum, Reykjavik och Brandts klædefabrik, Odense.⁷

Följande stora utställning var "Nordiskt 60-tal – Uppbrott och konfrontation". Utställningen lånade verk av totalt 54 museer och samlingar och presenterade totalt 103 konstnärer från Norden. Förteckningen över konstnärer upptar namn som vi i dag betraktar som centrala för förståelsen för den nordiska bildkonstens utveckling, till exempel från Danmark Per Kirkeby, från Finland Juhana Blomstedt och Paul Osipow, från Island Erró, från Norge Odd Nerdrum och från Sverige Öyvind Fahlström – bara för att nämna några. Utställningen visades under 1990 på Islands nationalmuseum, Kunstsentret Høvikodden, Kunsthallen Brandts klædefabrik i Odense, Kulturhuset i Stockholm och Konsthallen i Helsingfors.⁸

Ännu en tredje utställning med historiskt perspektiv var den första privatutställningen med verk av Hilma af Klint 1988. Utställningen "Hilma af Klints hemliga bilder" visades på Sveaborg och därefter i New York, i Moss i Norge och i Reykjavik.⁹

Utställningarsom "Konkreti Norden" och "Nordiskt 60-tal" och de stora internationella utställningarna pekar på att NKC nått en viktig och erkänd position på det nordiska fältet av konstnärer, museer och utställare. NKC var en viktig samarbetspartner för konstfältet och 1986 började NKC ge ut tidskriften *SIKSI*.

⁷ Konkret i Norden 1907–1960. Katalog.

⁸ Nordiskt 60-tal "Uppbrott och konfrontation".

⁹ Hilma af Klints hemliga bilder. NKC:s utställningskatalog.

Handlingsplanen för kulturellt samarbete 1988

Nordiska ministerrådet, som grundats 1971, hade under 1970–1980-talen börjat bevilja stöd till allt fler organisationer och institutioner som utvecklade nordiska samarbeten och projekt inom kultur- och konstområdet. Under hela 1980-talet hade den nordiska budgeten ökat och gett utrymme för nya initiativ. Många projekt blev långvariga och hade under årens lopp uppnått en status som så kallade fasta stödmottagare. Det hade i sin tur lett till att det fanns en stor variation av samarbetsstrukturer och -praktiker i det nordiska kultursamarbetet. I medlet av 1980-talet beslöt ministerrådet att se över hela fältet och skapa en enhetlig struktur. År 1988 presenterades en ny handlingsplan för kultursamarbetet med målet att skapa en överskådlig struktur, ställa upp mål och medel för kultursektorerna samt definiera kommittéernas och arbetsgruppernas mandat, befogenheter och ansvar.

I hela handlingsplanen gjorde man även ett försök att utforma Ministerrådets syn på differentierat stöd till kultursamarbete för/med professionella och amatörer inom olika sektorer. Barn och unga omfattades också på ett seriöst sätt.

Förnyelsen gällde även instrument inom samtliga områden. Tidigare organisationer fungerade säkert bra, till och med så bra att politikerna och världen omkring dem inte riktigt hade insyn i det som pågick innanför det väl organiserade nordiska samsarbetsfältet. Samma behov av förnyelse kan kännas igen i utgångspunkterna för nästa stora omorganisation i medlet av 2000-talet. Organisationernas/institutionernas uppdrag var att i egenskap av aktörer på fältet tillsammans med Ministerrådets sekretariat verkställa Ministerrådets beslut. Det var ju även andra Ministerråd än MR-K som fattade beslut som direkt eller indirekt hade koppling till den praktiska verksamheten inom kultursektorn. Samarbetsministrarna MR-SAM hade en nyckelroll i och med att de beslöt om internationella frågor, etableringen av de nordiska informationskontoren i Baltikum och nordvästra Ryssland är ett bra exempel.¹⁰

Handlingsplanen 1988 konstaterar att det nordiska samarbetet förutsätter nationell förankring. Det nordiska samarbetet är inte ett mål i sig. Det måste bygga på verksamhet som är förankrad i nationella myndigheter och kulturinstitutioner, således att samarbetet först och främst utvecklas i gemenskap och samarbete mellan de existerande nationella kulturfälten och dess institutioner och organisationer. Men samtidigt skulle önskemålet om nationell förankring inte förhindra utvecklingen av samnordiska institutioner, som har befrämjat de mindre kulturområdenas möjlighet till delaktighet i samarbetet.

Handlingsplanen föregicks av en kartläggning av samarbetet inom området allmänkultur – allt från Nordiska kulturfonden och Nordens hus i Reykjavik och Tórshavn, samiskt institut i norska Kautokeino till kultur för barn och unga, institutioner och arbetsgrupper och de fasta stödmottagarna. I detta sammanhang begränsas beskrivningen till handlingsplanens förslag för det nordiska konstnsamarbetet inom de konstnärliga huvudområdena litteratur och bibliotek/Nordbok, musik/NOMUS, teater/Nordscen och bildkonst/Nordiskt konstcentrum/NKC.

Som underlag för handlingsplanen hade Ministerrådet analyserat de enskilda samsarbetsområdenas syfte, organisation, startår, finansieringsform, budget år 1987 samt sammanställt en resumé av de önskemål och förslag som institutionerna och projekten hade sänt till beredningsgruppen för den nya handlingsplanen. Underlagsdokumentet hade rubriken "Den långa marschen genom institutionerna". Handlingsplanens mål var att säkra en enhetlig struktur genom att etablera ämnesvisa kommittéer på konstområdena. Kommittéerna kunde även få en initierande funktion inom sitt konstområde, samt fungera som rådgivande organ i förhållande till Nordiska ministerrådet och Nordiska kulturfonden.¹¹

NKC:s breddade uppdrag

För NKC innebar den nya handlingsplanen en förhöjning av budgeten med syftet att institutionen skulle kunna arbeta på förutsatt nivå och ta sig an nya aktiviteter, bland annat en breddning av systemet med gästateljéer så att det också skulle omfatta den till Nordiska ministerrådet donerade ateljén på Nordisk Kunstcenter i Dalsåsen i västra Norge.

Samtidigt som Nordiska ministerrådets verksamhet och åtagande växte i takt med alla nya initiativ växte också konstinstitutionernas åtaganden. NKC fick ett nytt område i och med att Nordiska konstindustrikommittén och dess verksamhet integrerades i NKC 1989. Samtidigt fick kommittén ett nytt namn Nordiska konst- och konstindustrikommittén/NKCK. NKC:s styrelse bestod efter det av tio personer mot tidigare fem.¹²

NKC arbetade med tre enheter:

Utställningsverksamheten

Residensprogrammet

SIKSI – konsttidskriften om nordisk konst

Redan 1992 hade NKC producerat en utställning med textilkonst under ledning av Susanne Eriksson (SE), som arbetat med konsthantverk och design. Inför den nordiska textiltriennalen 1995 anställdes hon som utställningsintendent för åren 1993–1996.

Textiltriennalen 1992¹³ – med enbart nordiska textilkonstnärer – hade turnerat till Göteborg, Trondheim, Köpenhamn, Jvaskylä, Stockholm, Reykjavik och Tórshavn, men den visades också i Tallinn, Riga och Vilnius. Inför arbetet med Textiltriennalen 1995 uppmanade Nordiska Ministerrådet NKCK att också ta med textilkonstnärer från de baltiska länderna. Susanne Eriksson reste med en grupp nordiska textilkonstnärer på studieresa till de baltiska länderna. Eriksson berättar att det fanns ett enormt behov av kontakter utåt i de tre länderna.¹⁴ Dessutom visade det sig att de baltiska länderna inte hade haft möjligheter till kontakter sinsemellan och att arbetet med den sjunde nordiska textiltriennalen fungerade som en ny kontaktkanal för de baltiska konstnärerna. Utställningen "INTENTION" presenterade textilkonstnärer från åtta länder.¹⁵

Omsluttende gul 1991, textilkulptur i ull av Beret Aksnes.

¹⁰ Anna-Majja Marttinen, rådgivare vid Ministerrådets sekretariat 1988–90

¹¹ Nordisk Ministerråd. Handlingsplan for nordisk kulturellt samarbejde NORD 1988:52.

¹² Nordisk Ministerråd Handlingsplan for nordisk kulturellt samarbejde ss 236–242. NORD 1988:52.

¹³ Den sjätte nordiska textiltriennalen 1992, katalog.

¹⁴ Intervju med Susanne Eriksson, april 2019.

¹⁵ Den sjunde nordiska textiltriennalen INTENTION katalog.

Utställningschef Berndt Arell skriver i förordet:

"INTENTION" – den sjunde nordiska textiltriennalen – bör betraktas som en konstpolitisk markering. Det är inte längre intressant att indela konstnärer i kategorier; målare, grafiker, skulptörer – eller textilkonstnärer. De konstutövare, som här uppträder under den samlade termen "textiltriennial" tillför alla just sin specialitet, något nytt och intressant, men: de kunde lika väl ställa ut tillsammans med andra konstnärer i andra utställningsformer. Det är endast vårt konservativa behov att ordna och kategorisera som för dem tillsammans under temat "textilkonst". Samtidigt kan utställningen också ses som ett avståndstagande till det traditionella sättet att betrakta denna kvinnodominerade del av de visuella konsterna.¹⁶

NMR införde i början av 1990-talet också ett system med ordförandeland, som innebar att alla institutioners, kommittéers och arbetsgruppers ordförande skulle komma från årets ordförandeland. Vid samma tider infördes också ett system där länderna gjorde ett program för sitt kommande ordförandeår. Sådana ordförandeprogram godkändes vid Nordiska rådets session i månadsskiftet oktober–november. Många gånger kunde dessa program innehålla tyngdpunkter och önskemål som var omöjliga att tillmötesgå då konst- och kulturinstitutionernas planer och framförhållning måste sträcka sig över en mycket lång tid.

Nordiskt konstcentrum hade redan före Handlingsplanen 1988 samarbetat med NMR:s kulturavdelning kring stora utställningar som ingick i Ministerrådets kulturprojekt i utlandet. Projekten riktades ofta till ett enskilt land eller region utanför Norden. Målet var att uppmärksamma Norden och det nordiska samarbetet och det gjordes ofta i form av utställningar, som presenterade samtida bildkonst. Utlandsprojekten genomfördes i samarbete med de nordiska ambassaderna i de mottagande länderna och med ländernas nationella kulturinstitutioner. NKC deltog i produktionen av utställningarna. En omfattande satsning var till exempel "Scandinavia Today", som visades i New York, Philadelphia och Los Angeles 1982–1983. Kring utställningen arrangerades konserter, filmer och seminarier. Ett annat exempel var "Transparencia Azul – Arte nórdico contemporáneo en América Latina"¹⁷ som visades under åren 1991–1992,

först i Stockholm och sedan i Brasilien, Uruguay, Argentina, Colombia och Venezuela. Ett tredje exempel var en stor utställning med klassiker från Norden "Lumière du monde Lumière du ciel",¹⁸ som sammanställdes av de nationella museerna i Norden. Den visades i Paris februari–maj 1998 på Paris Musées. Parallellt med den visades "Nuit blanche – Scènes nordiques: les années 90"¹⁹, som producerades av NKC i samarbete med Musée d'art Moderne de la Ville de Paris, Frame och Iaspis. Flera gallerier hade lånat verk till utställningen.

NMR hade redan 1991 i samband med Sovjetunionens upplösning inrättat informationskontor i de baltiska huvudstäderna Tallinn, Riga och Vilnius samt 1995 i St. Petersburg med kontaktkontor i Petrozavodsk, Murmansk och Arkhangelsk. Nordiskt konstcentrum och de andra nordiska konstinstitutionerna bidrog till informationskontorens programutbud och för de nordiska konstinstitutionerna ledde det till helt nya kontakter i Nordens närområden.

SIKSI – The Nordic Art Review 1986–1995

Samtidigt som NKC började rikta en del av sin verksamhet utanför Norden började utgivningen 1986 av tidskriften SIKSI – The Nordic Art Review, som spreds i en upplaga om 2000 exemplar. SIKSI hade ca 200 prenumeranter. En del av upplagan såldes som lösnummer, men största delen spreds gratis som information till det internationella konstfältet där SIKSI rönste stor uppskattning. Konst från Norden började väcka allt större intresse utanför Norden, framför allt i Europa.

Gertrud Sandqvist (SE) var chefredaktör för SIKSI, som dessutom hade redaktörer i varje land. Två gånger om året hölls ett stort redaktionsmöte på Sveaborg för att planera det närmaste halvåret. SIKSI var en framgång och i publikationen SIKSI-REVISITED (1986–1995) – The Nordic Miracle Revisited, som publicerades i samband med en retrospektiv utställning i Moss, Norge, skriver de tidigare chefredaktörerna Gertrud Sandqvist och John Peter Nilsson i förordet:

Ett ögonblick av frihet – så kan man kanske bäst karaktärisera det nordiska åttiotalet, när SIKSI – The Nordic Art Review gjorde sin entré. Det politiskt stränga sjuttioalet var över, liksom modernismen,

Ett urval av tidskriften SIKSI - The Nordic Art Review. Foto Heidi Orava.

så mycket det nu fanns kvar av den i Norden /.../ Fältet låg öppet för det som unga konstnärer och kritiker uppfattade som en stor frihet, ja som en befrielse. Plötsligt var allt tillåtet, allt möjligt att göra! När vi ser tillbaka på de första årgångarna av SIKSI, så är det framför allt denna gränsöverskridande, icke-linjära öppenhet vi slås av /.../ Förutom öppenheten som ofta ledde till halsbrytande konstnärliga och intellektuella konstellationer kan vi se två hållningar, som ingalunda är motstridiga, utan tvärtom kompletterar varandra: romantik och ironi. Det faktum att SIKSI tog pulsen på en hel generation unga nordiska konstnärer gjorde tidskriften viktig långt utanför Norden – i själva verket var den tvåspråkiga SIKSI den enda möjligheten för intresserade utanför Norden att ta del av den nordiska konstscenen, något som gav resultat i form av utställningar och annan internationell uppmärksamhet. På det sättet var SIKSI:s uppgift dubbel – tidskriften gav ovärderlig information om de mest intressanta konstnärskapen för en internationell publik, samtidigt som den blev ett intellektuellt äventyr för den nordiska konstscenen, något som konstnärerna själva var med om att forma.²⁰

SIKSI kom med fyra nummer om året under 1986–1988, sedan med tre till och med 1995. SIKSI fortsatte att utkomma sporadiskt till 1998, varefter tidskriften fusionerades med den svenska konstitidskriften INDEX, som utgavs av Stiftelsen för Visuella Studier. Den fusionerade tidskriften hette Nu: the Nordic Art Review, men den lades ner år 2000.

NKC:s verksamhet under början av 1990-talet hade breddats och det hade tillkommit nya arbetsuppgifter, men alla som intervjuats säger att NKC inte hade lyckats förnya sig i takt med tiden och alla nya utmaningar, som 1990-talet förde med sig.

Efter att den första direktören Erik Kruskopf slutat 1986 tillträdde Birgitta Lönnell (SE) som direktör 1987–1990. Lönnell kom från Svenska Institutet. Under hennes tid fortsatte NKC:s verksamhet enligt de riktlinjer som stipulerats i reformen 1988. Hon efterträddes 1990 av Staffan Carlén (SE) som fungerade som direktör till hösten 1994.

¹⁶ Ibid. Förord i katalogen.

¹⁷ Transparencia Azul, katalog.

¹⁸ Lumière du monde, katalog.

¹⁹ Nuit blanche, katalog.

²⁰ SIKSI 1986–1995 The Nordic Art Review Revisited ISBN: 978-82-7848-049-6.

Ministerrådet synar sina institutioner 1993

Samtidigt med att Carléns mandatperiod gick mot sitt slut ville Nordiska ministerrådet evaluera NKC och gav uppdraget till direktör Christian Gether från Vestsjællands Kunstmuseum. Evalueringen efterlyste en klarare målsättning och tydligare riktlinjer samt ett starkt behov av bättre planering och koordinering. Mot bakgrund av evalueringsrapportens analys och slutsatser godkändes nya stadgar för NKC 1994 där bland annat styrelsens och direktörens ansvar och befogenheter preciserades. Evalueringen pekade också på att NKC:s personal var stor. Den bestod av 4 nordiska tjänster, 8 fastanställda samt två civila tjänster.

Kulturinstitutionerna evalueras 1995

År 1994 påbörjade Nordiska ministerrådets sekretariat en omfattande utredning som gällde alla de nordiska kultur- och konstinstitutionernas förmåga att med sitt arbete uppnå det som kallades *Nordisk nytta*. Nordisk nytta är ett diffust kriterium på samma sätt som det vore svårt utvärdera nationella konstinstitutioners nationella nytta, för nyttan uppstår och kan skönjas endast utanför institutionerna och antagligen först på lång sikt. Utredningen offentliggjordes 12 oktober 1995 och angående Nordiskt konstcentrum fann man brister och konstaterade att institutionens nordiska nytta var låg:

Institutionen dækker ikke Norden tilstrækkeligt bredt. Den har en snæv basis både med hensyn til brugere og hvad angår ansatte. Den fælles indsats har ikke resulteret i god omkostningseffektivitet og heller ikke i udnyttelse eller udviking af særlige faglige kompetencer. Resultaterne af NKC's virke har ikke på alle punkter indløst målsætningerne, i særdeleshed ikke de nordiske aspekter. Det er betydelige mangler i gennemslagskraften, manglende spredningseffekt, hvilket blandt andet – men kun delvis – kan henføres til institutionens geografisk specielle placering på en ø.

Det anbefales at NKC udfases af Nordisk Ministerråds budget og at NKC derved afvikles som særskilt institution. Det bør vurderes, om en tilsvarende funktion på projektbasis og eventuelt med en ny stipendieordning med færdel kunne henlægges till Nordisk Ministerråds Sekretariat samt Kulturfonden og varetas i samspil med Nordisk Embedsmandskomité.²¹

Utredningen föreslog alltså att NKC läggs ner.

Rapporten om Nordisk nytta sändes på remiss till berörda institutioner och ministerråd. NKC:s remiss²² konstaterar att styrelsen och den nye direktören Anders Kreuger, som tillträtt våren 1995, har inlett en genomgripande förnyelse och omdaning av konstcentrumet och dess verksamhet i syfte att stärka och vidareutveckla det nordiska bildkonstsamarbetet. NKC föreslår i sitt remissvar att NKC omvandlas till en mindre och effektivare institution.

Kulturministrarna ville emellertid inte lägga ner NKC. Ministrarnas remissvar betonade att bildkonsten är ett centralt samarbetsområde och ett av de nordiska ländernas viktigaste redskap att synliggöra resultatet av det konstnärliga skapandet i Norden för att därigenom ytterligare framhäva och förstärka nordbornas kulturella samhörighet. Kulturministrarna konstaterade att det fanns ett starkt behov av en särskild institution som svarade för de funktioner som NKC enligt stadgarna skulle fylla. Samtidigt ville kulturministrarna framhålla att förmedlingen av nordisk bildkonst inom Norden borde ytterligare förstärkas. Kulturministrarna stödde den pågående omdaning och förnyelsen av NKC i riktning mot en mindre och effektivare institution för nordiskt bildkonstsamarbete, både inom Norden och utanför Norden, särskilt i närområdena.²³

NKC slimmas och blir NIFCA 1997

Utredningen om *Nordisk nytta* och kulturministrarnas remissvar ledde till en revidering av NKC:s verksamhetsformer som ändrades 1996, då den nye direktören Anders Kreuger hade arbetat ett år.

Anders Kreuger (LT) var konstvetare och arbetade på Nordiska ministerrådets Informationskontor i Vilnius 1991–1994. Han utsågs till direktör för NKC och tillträdde i början av 1995.

I intervjun 24.5.2019 konstaterar han att organisationen var mycket tung, det handlade om fasta tjänster och endast direktören var anställd på ett så kallat nordiskt kontrakt som kan gälla max åtta år. En reform av organisationen hade förutsatt att 10–12 personer skulle ha slutat frivilligt. Resultatet blev att NKC/NKCC lades ner och Nordiskt institut för sam-

tidskonst/ Nordic Institute for Contemporary Art/ NIFCA inrättades 1.3.1997. NIFCA hade mindre personal och mindre pengar, men det nordiska konst-samarbetet kunde räddas vidare i nya former. Hela organisationen slimmades och åtta anställningskontrakt avslutades.

Generalsekreteraren vid Nordiska Ministerrådets sekretariat, Pär Stenbäck (FI) konstaterade 1996:

Inom bildkonsten är det av central betydelse att synliggöra den nordiska konsten, förstärka nätverkssamarbetet mellan förmedlingsinstitutioner, intensifiera informationsverksamheten om nordiskt konstliv samt öka mobiliteten bland nordiska konstnärer.

Följande huvudområden utgör stommen i verksamheten:

- 1) utställningsverksamhet (koordinerande funktion)
- 2) gästateljéverksamhet
- 3) dokumentation och information
- 4) administration av stipendieordningen *Sleipnir*
- 5) *Konsttidskriften SIKSI*
- 6) sekretariatsfunktion för Nordiska konst- och konstindustrikommittén (NKCC) och Nordiska konstförbundet (NKF).

De ändrade strategierna för verksamheten innebär bland annat följande:

För att förstärka förmedlingen av nordisk bildkonst och för att säkra en nationell förankring och spridning av de konstutställningar som institutionen är involverad i kommer tyngdpunkten i verksamheten att förskjutas från ett totalt ansvar för produktionen till initierande och koordinerande funktioner.

De samnordiska medel som satsas på utställningsprojekt bör i princip alltid kompletteras med samarbetspartners ekonomiska och personella resurser och utlöser därigenom ett mervärde i form av operativt konstförmedlings-samarbete mellan aktörer i alla de nordiska länderna.²⁴

NKC:s sista utställning i serien Borealis i samarbete med Arken i Köpenhamn 1996.

²¹ Ministerrådets sekretariats utredning om Nordisk nytta 1995.

²² NKC:s remiss på utredningens förslag att lägga ner NKC.

²³ Kulturministrarnas remiss på förslaget att lägga ner NKC, MR-K remisser sida 9 a.

²⁴ Generalsekreterare Pär Stenbäck sammanfattar kulturministrarnas beslut om att NKC nedlägges och att samarbetet förs vidare med ett nytt koncept av en ny och mindre organisation från och med 1 mars 1997.

Nordic Institute for Contemporary Art/ NIFCA 1997–2006

Under år 1997–1998 byggde NIFCA omfattande hem-sidor i nordisk och engelsk version.

Ministerrådet hade 1994 inrättat en stipendieordning – Sleipnir – för unga konstutövare i Norden. Förvaltningen av stipendieordningen överfördes från Nordiska ministerrådets sekretariat till NIFCA 1998. NIFCA utvecklade rutiner och byggde upp ett ansöknings- och rapporteringssystem för Sleipnir.

Endast nordiska konstutövare som ännu inte fyllt 36 kunde ansöka om Sleipnir-stipendier. År 1998 mottog Sleipnir 428 ansökningar varav 280 beviljades.

NIFCA föreslog att Sleipnir skulle utvidgas till att även omfatta resor mellan Norden och dess östra närområden samt resor för kritiker och kulturjournalister. NMR beviljade 1 miljon DKK 1999 för en utvidgning av Sleipnir och beslöt att ge sina informationskontor i Tallinn, Riga, Vilnius och St. Petersburg uppdraget att sköta de stipendier som gällde resor för unga konstutövare från dessa länder till Norden, medan Sleipnir-kommittén och dess sekretariat på NIFCA behandlade ansökningar som gällde nordbors resor till närområdena.

Nya prioriteringar i residensprogrammet

Residensprogrammet fick en ny struktur, som innebar att man frångick systemet med en konstnär per land/period. I stället gjordes valet av residenskonstnärer av en enväldig konstnär. Denna konstnär meddelades också i utlysningen, vilket gjorde att de ansökande konstnärerna kunde förhålla sig till vad som eftersöktes i residensrundan, en linje, ett konstnärligt uttryck eller ett tema. Residensverksamheten och valet av residensgäster ledde till en del kritik. Tidigare hade alla gäster varit utövande konstnärer, men NIFCA vände sig också till kuratorer vid museer och gallerier. Funktionen som kurator för utställningar var något nytt på 1990-talet. Det var inte längre de enskilda konstnärerna som väckte den största uppmärksamheten, utan kuratorerna som sammanställde stora tematiska helheter. Under 1990-talet blev det allt vanligare att man skrev om vem som var kurator för till exempel Biennalen i Venedig eller Documenta i Kassel. De nordiska konstnärerna hade initierat och åstadkommit det som blev Nordiskt konst-

centrum och då kuratorerna i allt högre grad antogs till residens påverkade det naturligtvis också institutionens arbetsätt och image.

Samma tendenser mot en differentiering av arbetsfördelningen inom konst- och kulturområdet kom också till uttryck i de andra konstformerna och professionaliseringen ledde till nya yrken som producer, managers, agenter och så vidare. De nordiska konstinstitutionerna som NIFCA, NOMUS och NordScen hade fungerat som agenter i det nordiska konst- och kultursamarbetet som under början av 1990-talet också sökte samarbetspartners internationellt. Den situationen ändrades då det i länderna uppstod institutioner med uppdraget att även promovera landets konst- och kulturproduktioner internationellt till exempel inom bildkonsten *Frame* i Finland, *Iaspis* i Sverige, *Noart* i Norge och *DCA* i Danmark som agerade på samma nordiska och internationella "marknad". NIFCA samarbetade med de nationella institutionerna.

Utställningarna på Sveaborg fortsatte, men utställningarna med konst från Norden var inte lika viktiga som förr. Till exempel hade en del svenska gallerister börjat ställa ut i Helsingfors och runt om i Norden startade mindre gallerier med nya profiler. De blev ett viktigt komplement till de lokala museernas utbud av bildkonst.

NIFCA arrangerade internationella seminarier och samarbetsprojekt och NIFCA:s arbete och den samtida konsten i Norden blev synliggjorda på andra sätt än tidigare.

Inom arkitektur och design – "formkonst" – initierades nordiska nätverk. NIFCA öppnade upp för ett bredare samarbete med fältet och initierade projekt i samarbete med andra aktörer. Syftet var att höja profilen.

År 1998 var det första året då det inte arrangeras någon utställning på Sveaborg. NIFCA ville hyra både utställningslokal och kontor inne i Helsingfors, till exempel på Kabelfabriken. Styrelsens och direktörens initiativ att flytta verksamheten från Sveaborg hade inte förankrats i NMR:s sekretariat och det led-

de till en frontalkrock. Styrelsen och direktören avgick. Det tillsattes en ny styrelse 1999 och samma år anställde den Søren Friis Møller (DK).

Nordiska ministerrådet fortsätter utreda 1999

Nordiska ministerrådets sekretariat reagerade 1999 på flera aktuella ting, dels på att NMR hade ökat sina aktiviteter i Baltikum och nordvästra Ryssland, dels det faktum att Finland och Sverige hade blivit medlemmar i EU 1995. Samtidigt började NMR allt mer lyfta fram Norden som varumärke. Tyvärr minskade den nordiska budgeten samtidigt som världen kom närmare Norden.

Bråket kring NIFCA då både styrelse och direktör hade avgått var en signal till Nordiska ministerrådets sekretariat. Också de andra konstinstitutionerna NOMUS och NordScen hade problem med att uppfylla sina målsättningar om såväl folklig förankring som internationell synlighet och konkurrenskraft – men med färre medel.

Alltså gjorde Ministerrådets sekretariat en ny utredning 1999 – Organisationsmodeller på konstområdet.

Uppdraget var att:

Presentera en eventuell sammanslagningsmodell av organen på konstområdet som utgångspunkt. Dessutom har man tagit hänsyn till generalsekreterarens budgetförslag för år 2000, som inte ger ramar för utvidgandet av nya organ på konstområdet. Därför är det inte realistiskt ekonomiskt sett att behålla den nuvarande strukturen på konstområdet.

Förslaget kan ses som en del i implementeringen av kulturministrarnas handlingsplan "Kultursamarbete vid årtusendeskiftet". En viktig målsättning är att säkerställa förmedling och profilering i och utanför Norden av nordisk nutidskonst och formgivning med en flexibel struktur utan överlappningar.²⁵

Utredningen ledde inte till några resultat. Det enda som hände var att Nordiska konstindustrikommittén (NKKK), som varit en del av NKC, inte fick en egen organisation, utan lösgjordes från NIFCA, som i sin tur fick i uppdrag att också arbeta med formkonst, det vill säga arkitektur, design och konstindustri.

NIFCA samarbetar nordiskt och internationellt

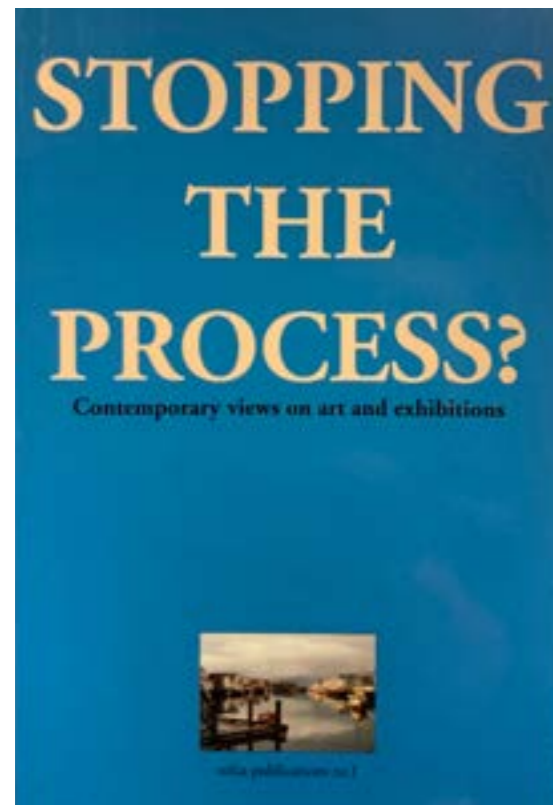
Søren Friis Møller var intresserad av konstens roll i samhället och konstens möjligheter till kommunikation. NIFCA:s huvudfokus var att fungera som katalysator för nordiska och internationella produktions- och visningsmiljöer, både inom institutionella och icke-institutionella ramar. NIFCA hade en publikation som hette *NIFCA Info* i nordisk och engelsk version. Den kom med ett par nummer i året som trycksak och på nätet.

Tre kuratorer anställdes på kontrakt med 30 % arbetsinsats/månad för att driva projekt av olika slag och för att initiera utställningar, seminarier och diskussioner i samarbete med nordiska och internationella aktörer. Kuratorerna var Kari Immonen (FI), Rebecca Gordon Nesbitt (UK) och Cristina Ricupero, som kom från en anställning vid Centre Pompidou i Paris.

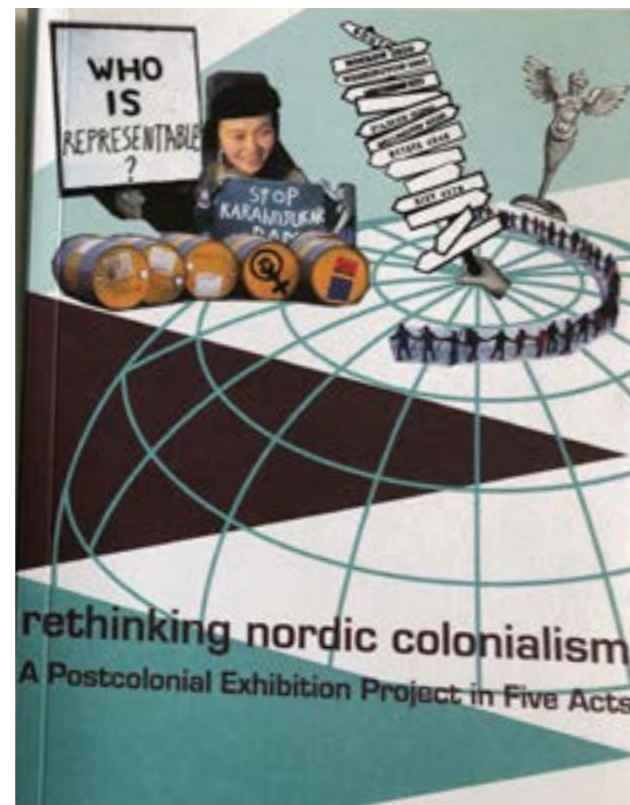
Kuratorerna hade fria händer att initiera projekt och inviterakuratorer och konstnärer för residensperioder, som sedan resulterade i mindre utställningar, seminarier och trycksaker. En stor del av de mindre utställningarna arrangerades i samarbete med nordiska och utländska institutioner, till exempel serien "Stop for a moment – Painting as presence", som 2002 visades på Väinö Aaltonens konstmuseum i Åbo och på ARKEN i Köpenhamn, "Painting as a place to be" visades 2002 på Gävle Konstcentrum, samt "Painting as a narrative" visades på Proje4L – Istanbul Museum of Contemporary Art. "CLOCKWISE Ny Nordisk Samtidskonst" introducerade konstnärer från hela Norden och utställningen producerades i samarbete med Vejle Kunstmuseum och Nordens hus i Reykjavik. Under Søren Friis Møllers tid som direktör producerades inemot 20 mindre utställningar – men alltid i samarbete med något museum eller någon institution.

Diskussionen om konstnärens position på konstfältet fortsatte och resulterade i en bok med titeln *We are all normal (and want our freedom) – a collection of contemporary nordic artists writings* (2001) i samarbete med Dansk Kunstfond och med bidrag från FRAME och Norsk Kulturråd.

²⁵ Ministerrådssekretariatets utredning 1999.

Contemporary views on art and exhibitions, NIFCAs projekt 1998 och NIFCAs projekt 2006.

Under Søren Friis Møllers tid producerades två stora utställningar, som tog tag i samhällliga ämnen som blivit allt mer aktuella. Först ut var utställningen "Fundamentalism" som visades hösten 2002 på Charlottenburg i Köpenhamn. Den åtföljdes av en trycksak på 340 sidor med texter av utställningens kuratorer och konstnärer och har titeln rubriken "Fundamentalism of the new order".

Den andra stora utställningen "Populism" producerades i samarbete med Contemporary Art Centre i Vilnius, Nationalmuseet for kunst, arkitektur och design i Oslo, Stedelijk Museum i Amsterdam och Frankfurter Kunstverein i Frankfurt am Main. Utställningen turnerade under 2005.

Søren Friis Møller slutade 2004. Då var det redan uppenbart att Nordiska ministerrådet förberedde en reform som skulle påverka de nordiska konstinstitutionernas framtid på ett mer genomgripande sätt.

På frågan vad som var bäst och vad jobbigast med NIFCA svarar Søren Friis Møller:

Det bedste var at kunne agere fødselshjælper for og skabe nogle rimelige produktionsrammer om en hel generation af kunstnere, kuratorer, forfattere og forskere og give dem muligheden for ret enkelt og ubureaukratisk at kunne skabe sig en international karriere. Det mest besværlige var NMRs helt utidssvarende opfattelse af det nordiske, af kunstens produktionsvilkår og af vilkår for kulturudveksling.

Friis Møller efterträddes 2005 av Cecilia Gelin (SE) som ledde NIFCA till den 31.12.2006 då institutionen lades ner. NIFCA fortsatte arbeta med residensverksamhet, nätverk och publikationer, till exempel *Art and its institutions – Current conflicts, critique and collaborations* (2005) och *Rethinking Nordic Colonialism: A Postcolonial Exhibition project in Five Acts* (2006).

NIFCA producerade också en stor utställning med samtidskonst från Norden och Balkan för Nordiska ministerrådets utlandsprojekt i Ex-Jugoslavien 2003–2006. Utställningens titel var "SITUATED SELF Confused, Compassionate and Conflictual" och visades 2005 på Museum of Contemporary Art i Belgrad och Helsingfors konstmuseum.

Ministerrådet förbereder en reform av hela kultursektorn

Finland och Sverige samt de baltiska länderna var med i EU och alla EU:s program stod till förfogande för kulturellt samarbete. Digitaliseringen hade gjort att kontakter över tid och rum var möjliga och det hade blivit allt billigare att flyga. Ländernas kulturförvaltningar hade reformerats och det var inte längre enbart de stora nationella konstinstitutionerna som samarbetade, det fanns en rik undervegetation på hela kultur- och konstfältet, konstutbildningarna hade utvecklats mot högskolestatus och så vidare. Var kunde det nordiska kultursamarbetet göra en skillnad, Nordisk nytta? Och hur kunde det mätas?

De nordiska konstinstitutionerna hade i allt högre grad börjat arbeta med processer, seminarier, diskurser och kritik samt nya konstformer som inte längre tog sig uttryck i påtagliga utställningar, konserter eller föreställningar, men som i stället fungerade som nordiska bidrag och utvecklingsarbete i internationella nätverk. Under NKC:s tid hade det nordiska kultursamarbetet konkreta, synliga former, men under NIFCA:s tid hade samarbetet en annan karaktär och resultaten kunde vara viktiga för branschen, men osynliga för omvärlden.

Ministerrådet för kultur (MR-K) beslöt att reformera hela kultursektorn. Kulturministrarnas budget för nordiskt samarbete hade inte längre några marginaler för nya initiativ och satsningar. Allt var uppbundet och ministrarna hade egentligen ingenting att besluta om.

Ministerrådet (MR-K) gav 2003 Ann Sandelin (FI), tidigare avdelningsdirektör för kulturavdelningen vid Nordiska ministerrådets sekretariat, i uppdrag att komma med ett förslag till omorganisering. Sandelins sammanfattar sina förslag enligt följande:

Nordiska konstrådet 2003

Förslaget berör de nio institutioner/samarbetsorgan, som primärt är föremål för utredningen. Dessa är Ledningsgruppen för barn- och ungdomskultur (BUK), Nordiska litteratur- och bibliotekskommittén (NORD-BOK), Sleipnir, Nordiska museikommittén, Nordiska musikkommittén (NOMUS), Nordiskt center för scenkonst (NordScen), Nordiskt konstnärscentrum –

Dalsåsen, Nordiskt institut för samtidskonst (NIFCA) och Ledningsgruppen för kulturprojekt utanför Norden.

Förslaget syftar till att skapa en tydligare och tillgängligare helhet av samarbetet. Fokus läggs på nätverksbyggande och mobilitet och öppna stödformer. Förslagets utgångspunkt är att samla konstsamarbetet, exklusive film och media, och kulturarvet (i första hand museisamarbetet) i en operativ och administrativ helhet, som också handhar tvärgående samarbetsområden såsom barn- och ungdomskultur och internationell verksamhet. Verksamheten samordnas i en ny institution, Nordiska konstrådet. Konstkommittéerna, inklusive styrelserna i institutionerna NordScen och NIFCA, Nordiska museikommittén och ledningsgrupperna upphör i sin nuvarande form och ersätts av expertkommittéer för respektive område. Under konstrådet etableras en samlad helhet, Nordiska konstfonden, för stödordningarna, inklusive mobilitets- och residensprogrammen.

Konstrådet vidareför ministerrådets politiska signaler och får ett helhetsansvar för verksamheten och administrationen. Det föreslås att Nordiska konstrådet bistås av rådgivande och initierande expertkommittéer, som har sin hemvist inom konstrådet och etableras i enlighet med kulturpolitiska tyngdpunkter. Med den struktur som föreslås blir Nordiska konstrådet organisatoriskt kongruent med och en naturlig nordisk samarbetspartner för de nationella konstråden/kulturråden/kommittéerna.

Budgeten för konstrådet ses som en helhet och allokeras enligt fokuserade samarbetsområden, inte enligt den organisatoriska strukturen. Den utgörs av den sammanlagda budgetram som disponeras av de organ som uppgår i den nya strukturen. Ministerrådet beviljar årligen konstrådet ett rambelopp, som konstrådet fördelar i enlighet med ministerrådets prioriteringar. Den nya institutionens personalstyrka kan minimeras genom flexibelt definierade uppdrag, vilket också bidrar till att konstrådets personal får en bred kompetens inom rådets samarbetsområden.

Det föreslås att konstrådets styrelse utgörs av representanter för de nationella konstråden/kulturråden/konstkommittéerna. Styrelsen för en aktiv dialog med expertkommittéerna, ministerrådet och länderna.”²⁶

Ministerrådet beställde också ett förslag till ett nytt mobilitets- och residensprogram. Utredaren Riitta Heinämaa (FI) gjorde en kartläggning av nationella, nordiska och internationella mobilitetsordningar. Den identifierade fyra olika mobilitetsbehov. Utredningen svarade på dessa behov genom att uppdelade mobilitetsprogrammet i fyra moduler, som fungerar på olika sätt och med olika kriterier. En bärande tanke i utredningen var att mobilitetsprogrammet skulle öka samarbetet i Norden mellan olika aktörer i stället för att isolera samarbetet i nordiska och fackliga revir.

Ett nytt mobilitetsprogram 2005

Utredningen föreslog fyra typer av mobilitet för det nordiska kultursamarbetet. Mobilitets- och residensprogrammet är organiserat som fyra moduler, som svarar mot de fyra olika mobilitetstyperna; mobilitet för personer, stöd till kort- och långvariga nätverk, stöd till residensverksamhet samt till samarbete och utbyte mellan residens och som den fjärde modulen – artist in production. Mobilitetsprogrammet och dess delar är flexibelt och tyngdpunkter och satsningsområden kan prioriteras an efter som det uppstår nya behov eller nya inriktningar i det nordiska kultur- och konstssamarbetet.²⁷

Ministerrådet gav år 2005 alla de nordiska institutionerna, ad hoc-projekten och så kallade fasta stödmottagare i uppdrag att analysera sin verksamhet och peka på verksamheter och funktioner som borde vidareföras i reformen och sammanfatta dem i så kallade testamenten.

Cecilia Gelin var NIFCA:s sista direktör och nedan i komprimerad form huvudpunkterna i NIFCA:s testamenten till Ministerrådets sekretariat om NIFCA:s funktioner inför reformen.

NIFCA:s funktioner överensstämmer till stora delar med de andra konstkommittéernas (NordScen, NOMUS) prioriteringar och de här funktionerna åter speglas i de nya programmen, som inrättades 2007.

NIFCA:s testamenten 2005

NIFCA har under de senaste 5 åren genomgått stora förändringar. NIFCA är idag en operativ medaktör, samarbetspartner, nätverksskapare, plattformsgivare, bedriver särskild inriktning på mobilitet via en utvecklad residensverksamhet, med stark bas i nordiska samarbeten, men med utvecklade nätverk och samarbeten även europeiskt och internationellt. NIFCA fungerar som expertorgan för ansökningar till Nordiska Kulturfonden.

NIFCA är huvudansvarig för samtidskonst, arkitektur, formgivning och design. NIFCA tar själv initiativ till att söka alternativa finansieringskällor.

NIFCA har utvecklats till en stark mobil enhet med förankring i Norden. Men NIFCA har även blivit en partner att räkna med utanför Nordens gränser, en partner som internationella aktörer söker samarbete med.

NIFCA är även en enhet för meningsproduktion genom de mötesplatser och plattformar för kvalitativ teoretisk diskussion NIFCA med tydlighet skapat.

Som mindre enhet är vi flexibla, kan agera snabbt då samhällsklimat och politiska förändringar träder in i samhället eller situationer förändras med ett kunnigt, engagerat, kreativt team med särskilda förutsättningar för nordiskt samarbete med europeiskt och internationellt perspektiv.

Dessutom har vi möjlighet att använda olika händelser synergiskt. NIFCA är som en seismograf och kan via personal och samarbetspartners följa samhällsförändringar och attityder, spegla, kritisera och beskriva dessa i de samarbeten och kontakter vi har i konstvärlden. NIFCA ämnar i framtiden skapa förutsättningar för att bättre utnyttja de synergieffekter som verksamheten möjliggör. Institutioner, strukturer, platser, residens, konstnärer och meningsproduktion kan samverka till att skapa en större tydlighet och därmed en större synlighet. En synlighet av de nordiska initiativ som tas inom samtidskonstområdet. Residensverksamheten är kärnan i nordiska såväl som europeiska och internationella nätverk.

NIFCA verkar i många sammanhang på skilda sätt. NIFCA:s projekt når olika målgrupper beroende på innehåll och art av händelse (utställning, seminarium, workshop) vilket är en nödvändighet idag. Mindre workshops med särskilt inbjudna är slutna, medan andra mötesplatser som exempelvis utställningar är öppna för allmänheten. NIFCA har utvecklats på ett sätt under de senaste åren som gör att aktörer vänder sig till oss för expertis, för förbindelser, för råd. Här kan exempelvis nämnas NIFCA:s möjlighet att koppla och förbinda skilda aktörer inom ett verksamhetsområde.

Vi skapar förutsättningar för processer där ”ny” kunskap och ”nya” tankar kan utbytas, som kan bryta ny mark och presenteras i ett vidare sammanhang. Detta synsätt skapar förutsättningar för mötet i sig, vilket kan ha nog så stort värde för att höja diskussionen och produktionen liksom samarbetet över gränserna i Norden. Vi noterar ofta att konstnärer i Norden inte känner till varandra, möjligen känner man till ett internationellt fält bättre än det nordiska. Detta talar för vikten av att det ska finnas konstinstitutioner som fungerar för att skapa mötesplatser och skapa synergier ur dessa.

Residensprogrammet koordineras med betoning på lokal förankring är avgörande för att skapa de bästa förutsättningar för att residensen ska bli betydelsefulla för konstnärerna... Detta bidrar till synlighet av nordiska kulturaktörer i övergripande nordiska och internationella sammanhang, liksom att det skapar en långsiktighet och ett förtroende mellan plats, lokalitet, aktör och förmedlare.

Idag fungerar konstnärligt arbete processuellt där konstnärer samverkar med teoretiker, andra, skribenter, aktörer interdisciplinärt... Processen används även under vägen, det är inte bara slutresultatet som räknas i det processinriktade tillvägagångssättet.

Vi finner tanken om en långsiktighet i samarbete med konstvärlden och dess skilda aktörer avgörande. Långsiktigheten krävs för att upparbeta de nödvändiga nätverk som krävs för att skapa kontinuitet, trovärdighet, fördjupning, samarbete och intressanta resultat.

NIFCA bygger nätverk som skiljer sig från de redan existerande och de formella nationella. Vi skapar tvärvärdiga konstnärliga samarbeten och nätverk där konstnärer, forskare, kritiker, skribenter från Norden får förutsättningar att samverka interdisciplinärt sinsemellan men även med europeiska och internationella kollegor. NIFCA är en nätverksbyggande aktör, både inom Norden och internationellt, mellan Norden och Europa.²⁸

Från sektorer till målsättningar

År 2005 hade NMR tillsatt en arbetsgrupp med representanter för ländernas och de självstyrande områdenas kulturministerier och från Nordiska ministerrådets sekretariat för att analysera den helhet som vuxit fram under 30 år:

- 1970 Expertkommittéer för sektorer
- 1978 Institutionen Nordiskt konstcentrum (NKC)
- 1980 Fler institutioner, till exempel Nordisk Film & TV Fond (1989)
- 1990 Prioriterade områden t.ex. Barn och unga
- 2000 Strategiska satsningar kring invandrare, nya medier, computerspel, Ny nordisk mat, Norden som varumärke och så vidare

Nordiska ministerrådet hade endast gjort upprioriteringar, men inga nedprioriteringar och resultatet var ca 20 institutioner, kommittéer, fasta stödmottagare, institut och så vidare. Kultursamarbetet hade gått i stå och alla organ hade för litet medel.

Arbetsgruppen konstaterade att mer än hälften av den nordiska kulturbudgeten var uppbunden i fasta kostnader, det vill säga lokalhyror, administration, resor och informationsverksamhet. Konstinstitutionerna hade endast få medel att fördela till initiativ som kom från fältet. Administrationen av ansökningarna kunde kosta mer än den summa som kunde disponeras till stöd. Ministerrådet beslöt att lägga ner sina nordiska konstinstitutioner, kommittéer, fasta stödmottagare och ad hoc-grupper och därmed frigöra ca 20 miljoner euro till två program.

Reformens överordnade mål och prioriteringar för det nordiska kultursamarbetet var följande, enligt Utdrag ur Arbetsgruppens förslag, godkänt av Ministerrådet MR-K 3/2005.

²⁶ Nordiska konstrådet – en ny aktör i Nordiska ministerrådets kultursamarbete. Underlag för beslut om en ny framtida organisation för Nordiska ministerrådets kultursamarbete. ANP 2004:757.

²⁷ De fyra modulernas modell. Ett nytt mobilitets- och residensprogram, TemaNord, tryckår 2006.

²⁸ NIFCA – mer än en stödordning!

Sammanfattningsvis handlar strukturen om ett paradigmskifte:

Från sektor (boxar) till ramar
Från utbud till efterfrågan
Från kvoter till kvalitet
Från "nordiskt i största allmänhet "

(slogan- nordism) till substans
Från "alla gör litet av allt" till arbetsfördelning.

Den bärande tanken är att inte längre indela det nordiska kultursamarbetet i sektorer enligt konststart eller förmedlingsätt. I stället inrättas tematiserade, tidsbundna stödprogram, som kan täcka hela eller klart definierade delar av kulturfältet.

Detta är en logisk följd av att en allt större del av kulturlivet arbetar i tvärkonstnärliga konstellationer och i ständigt föränderliga nätverk. Genom att inte definiera sektorer utan målsättningar och problemställningar kan det nordiska kultursamarbetet breddas och fördjupas och också nå ut till nya nätverk.²⁹

Målsättningar för kultursamarbetet

Främja och värna en mångfald av kulturuttryck

Kultursamarbetet under Nordiska ministerrådet skall bidra till att främja och värna en mångfald av kulturuttryck i Norden och främja och stärka den nordiska dimensionen i ländernas kulturliv.

Öppna gränser för konstnärer och deras verk

Det skall finnas goda förutsättningar för mobilitet både för individer, grupper och kulturprodukter.

Kvalitet och konkurrensförmåga

Det nordiska kultursamarbetet skall stärka och utveckla den kulturella och konstnärliga verksamheten i hela Norden.

Det nordiska kultursamarbetet skall resultera i att kultur och konst från de nordiska länderna skall vara tillgänglig i Norden och få ökad genomslagskraft hos allmänheten (publiken) i hela regionen och internationellt.

Program

Det nordiska samarbetets innehåll styrs i större omfattning av program, som är tematiserade och klart formulerade. Programmen realiserar genom projekt.

Varje program har en budget som löper över flera år och klart definierade kriterier som måste uppfyllas för att man skall kunna ansöka om projekt och medel inom programmet.

Programmen utlyses i hela Norden och olika institutioner/organisationer/grupper och individer kan komma med förslag till projekt inom programmen.

Programmen kan grovt delas in i två kategorier:

- tidsbundna tematiserade program som gäller hela kulturfältet eller tidsbundna program som är riktade till ett eller flera delområden på kulturfältet
- mobilitetsprogram av olika slag (för personer, för verk/produkter och residensprogram).

Tidsbundna arbetsgrupper

I den nya strukturen görs en klar skillnad mellan två typer av arbetsgrupper: den ena är **grupper av sakkunniga** som består av professionella från kulturfältet, den andra är **policyskapande grupper**, som består av tjänstemän från de nationella myndigheterna.

Ministrarna kan tillsätta olika arbetsgrupper för att utveckla en nordisk policy för särskilda områden, för längre eller kortare tid. För sakkunniggrupperna och för policygrupperna skall det finnas en styrningsdialog mellan ministrarna och gruppen och det är ministrarna som definierar uppdraget eller frågeställningarna, som skall vara av relevans för hela Norden.

Grupperna av sakkunniga och de nätverk de företrädare har till uppgift att binda och återkoppla det nordiska kultursamarbetet till de kulturella/konstnärliga/fackliga miljöerna i länderna.

Grupper av sakkunniga och eventuella ad hoc-grupper, deras antal och omfattning beslutas av ministerrådet som utser dem att fungera som rådgivande för definierade områden.

De sakkunniga utses av ministrarna efter det att de nationella miljöerna har lämnat förslag.

Grupperna av sakkunniga kan ge förslag till program/projekt inom sitt område, bedöma ansökningar om mobilitetsstipendier och mobilitetsstöd till verk/produkter och fungera som sakkunniga enligt principen om armlängds avstånd.

Styrning

I styrningen avspeglas det nordiska kultursamarbetets dubbla karaktär – att det å ena sidan är ett samarbete för kulturministrarna och ministerierna, å andra sidan ett samarbete mellan kulturlivet i de nordiska länderna. Det innebär att det är ministrarna som fattar de politiska och strategiska besluten, medan den övriga styrningen skall ske på armlängds avstånd. Styrningen tar fasta på att ha transparens i verksamheten, och att skilja mellan:

Politiska beslut

Utvecklingen av en policy för det nordiska samarbetet inom avgränsade områden kan skötas av policygrupper och ad hoc-grupper som ministrarna tillsätter för specifika uppdrag. Uppdragen är tidsbundna. Policygrupperna kan definiera problem och lösningsmodeller, som sedan kan omsättas i program eller andra åtgärder.

Detta är de politiska besluten/den politiska nivån.

Kulturella/konstnärliga beslut

Efter det att ministrarna och ministerierna har definierat målen för en insats, till exempel ett program, tillsätter ministrarna på förslag av de nationella miljöerna en grupp av sakkunniga, som får till uppgift att komma med förslag på hur programmet bäst kan utformas. I gruppen av sakkunniga finns de nationella institutioner, organisationer, nätverk och grupper representerade som är bäst ägnade att fungera som sakkunniga för det program som uppdraget gäller. Alla sådana sakkunniga grupper är tidsbundna och relaterade till det program som de skall arbeta med.

På denna nivå skall besluten vara baserade på principen om armlängds avstånd.

Grupperna av sakkunniga kan komma med initiativ och förslag till åtgärder och program som policygrupperna kan behandla och föra vidare till ministrarna.

Detta är den sakkunniga/kulturella/konstnärliga nivån, som handlar om att få input från de nationella sakkunniga och de nätverk de företrädare och om att bedöma programmets/projektets validitet och om att bidra med en återkoppling till de nationella miljöerna.

Operativa beslut

Operativa beslut sker helt utanför Nordiska ministerrådets struktur och rådtrum och handlar om hur de olika projekten inom sina mandat och sin ekonomi gör beslut som handlar om hur de på bästa sätt producerar projekten och förmår distribuera dem och resultaten.

Ministerrådet beslöt att lägga ner konstinstitutionerna och flera fasta stödmottagare och istället överföra frigjorda medel – ca 20 miljoner euro till två omfattande program:

²⁹ Kulturministrarnas beslut om reformen 2005.

Ny struktur för kultursamarbetet

Ett mobilitetsprogram med tre moduler

Mobilitet för individer oberoende av ålder och konststart/kulturområde

Nätverksstöd för både kortvariga och långvariga nätverk

Stöd till residensverksamhet.

I den nya strukturen sköts behandlingen av ansökningar av sakkunniga, som representerar konst- och kulturlivet i Norden och Baltikum.

Ett konst- och kulturprogram med två moduler

Tidigare hade konstinstitutionernas styrelser behandlat ansökningar till nordiska samarbetsprojekt inom de olika konstarterna. I den nya strukturen sköts behandlingen av ansökningar av sakkunniga, som representerar konst- och kulturlivet i Norden.

Ministerrådet inrättade också ett verktyg för dialog med fältet, Nordiskt kulturforum, som ska samla nationella och nordiska beslutsfattare, representanter för kulturfältet och konstnärer och så vidare för att diskutera tyngdpunkter, nya idéer, nya behov och annat aktuellt för att utveckla det nordiska kultursamarbetet och dess prioriteringar.

KKN – en ny institution på Sveaborg 2007

Kulturkontakt Nord/Nordic Culture point/Pohjoismainen kulttuuripiste/KKN inrättades 1.1.2007 för att fungera som sekretariat för NMR:s nya stödprogram. KKN placerades på Sveaborg i Garnisonen B28, som tidigare hyst NKC och NIFCA.

Den första direktören Bergljót Jónsdóttir (IS) tillträdde 1.3.2007 och hennes första uppdrag var att bygga upp institutionen från grunden, anställa personal, tillrättalägga system och rutiner för de sakkunnigas arbete, sprida information om de nya programmen och om ansökningsförfarandet.

Då reformen väckt mycket kritik och farhågor i konst- och kulturmiljöerna i Norden fick direktören order om att den första rundan i det nya mobilitetsprogrammet – mobilitetsstöd för individer – måste utlysas redan på våren/försommaren 2007.

Mobilitetsprogrammets modul för individer avvek från den tidigare Sleipnir-stipendieordningen genom att det nya programmet var öppet för alla konst- och kulturformer oberoende av den sökandes ålder. Sleipnir hade gällt endast nordiska och baltiska medborgare under 36 år. Vidare var det nya programmet öppet för personer verksamma i hela regionen oberoende av medborgarskap.

De första rådgivarna för programmen anställdes i april-maj 2007. Hela processen av ansökan, beviljning eller avslag, utbetalning och redovisning skulle skötas elektroniskt. För ändamålet gjordes en uppdatering av Sleipnir-stipendieordningens elektroniska system, som fungerade någorlunda under 2007, varefter ett nytt system utvecklades med de nya programmens specifika krav som utgångspunkt.

Rivstarten för KKN och programmen på försommaren 2007 innebar att grupperna av sakkunniga måste utses och sammankallas för diskussioner om kriterier och för att finna ett arbetssätt. Dessutom måste de lära sig att använda det elektroniska systemet för behandling av ansökningar. Kulturkontakt Nord's personal hade i uppdrag att se till att de sakkunniga hade all information de kunde behöva för att fatta beslut om beviljning/avslag men varken Kulturkontakt Nord's direktör eller rådgivare hade i uppdrag att besluta om stöden.

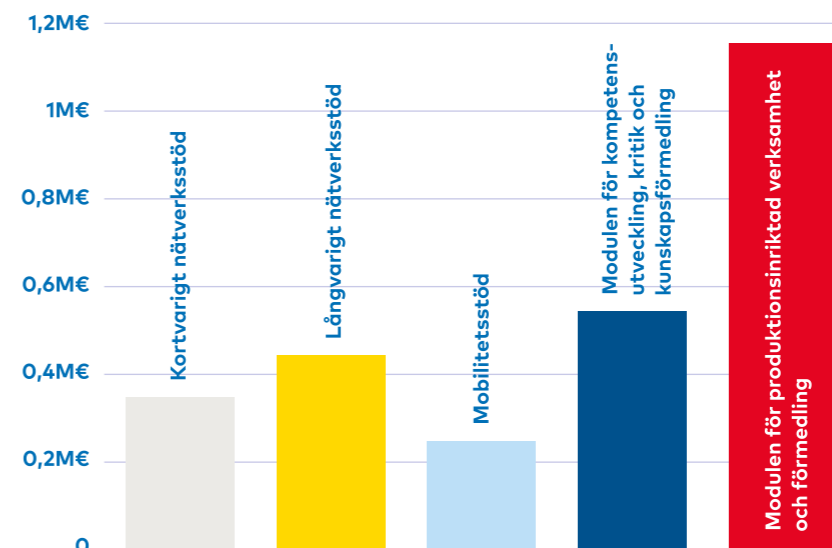
Under hösten 2007 öppnades mobilitetsprogrammets moduler för kort- och långvarigt nätverksstöd, stöd till residens samt till Konst- och kulturprogrammets båda moduler. För att behandla ansökningarna till de nya programmens alla moduler utsåg NMR totalt 22 sakkunniga för tre år.

De baltiska länderna, som tidigare hade kunnat delta i Sleipnir-stipendieprogrammet gick 2009 med i mobilitetsprogrammet som sedan dess heter Nordisk-baltiska mobilitetsprogrammet för kultur.

Bergljót Jónsdóttirs period avslutades 2011, samtidigt som ministerrådet beslöt att fusionera Kulturkontakt Nord med Nordens institut i Finland.

Beviljade medel per program år 2008

2008 var det första kalenderåret alla de nya programmen och modulerna var öppna för ansökningar. Antalet ansökningar tyder på att det fanns ett uppdämt behov av projektmedel inom alla konst- och kulturområden, ett behov som konstinstitutionerna med sina knappa resurser inte kunnat tillmötesgå.

År	Program	Ansökningar	Antal beviljade
2008	Modulen för produktionsinriktad verksamhet och förmedling	209	30
2008	Modulen för kompetensutveckling, kritik och kunskapsförmedling	101	19
2008	Mobilitetsstöd	516	167
2008	Långvarigt nätverksstöd	18	6
2008	Kortvarigt nätverksstöd	72	24
TOTALT		916	246

Ansökningar 2008

Gruppering	Ansökningar	Antal beviljade	Ansökt summa €	Beviljad summa €
Mobilitetsprogrammen	606	197	4 373 486	1 045 520
Kultur- och konstprogrammet	310	49	11 111 414	1 703 462
TOTALT	916	246	15 484 900	2 748 982

Nordens institut i Finland/Nifin 1997–2011

Vid årsskiftet 2011–2012 slogs Kulturkontakt Nord ihop med Nordens institut i Finland/Nifin, som fungerat i Helsingfors centrum sedan 1997. År 2011 tjänstgjorde Gun Oker-Blom (FI) som Nifins direktör och blev då också direktör för programsekretariatet Kulturkontakt Nord.

Men innan vi kan beskriva den nya fusionerade institutionen måste vi gå tillbaka till 1997 och se hur Nordens institut i Finland/Nifin hade utvecklats...

Nordens hus och institut i Nordens utkanter

Nordiska ministerrådets strävan har alltid varit att alla ska ha möjlighet att delta i det nordiska samarbetet, också Nordens utkanter och självstyrande områden. Redan år 1968 invigdes ett av Alvar Aalto ritat Nordens Hus i Reykjavik (NOREY) som till yttermera visso ägs av NMR, 1983 ett nytt hus i Tórshavn (NLH), Nordens institut i Mariehamn (NIPÅ) öppnades 1985 och Nordens institut i Nuuk (NAPA) tillkom 1987. I Helsingfors hade Nordens institut i Finland (Nifin) etablerats 1997. De nordiska husens och institutens uppdrag är att informera om samhälle och kultur i Norden för allmänheten, arrangera seminarier, föreläsningar och aktiviteter och samtidigt fungera som en kontaktkanal ut i Norden.

Nordens institut i Finland/Nifin 1997–2011

Lars-Åke Engblom, professor emeritus vid Jönköpings universitet, gjorde på 1990-talet en utredning åt NRM om Nordisk nytta, där bland annat Nordiska språk- och informationscentret vid Utbildningsstyrelsen i Helsingfors ingick. Utredningen resulterade i att det lades ned och istället inrättades Nordens institut i Finland 1997.

Ett av motiven till att stärka nätverket med Nordens hus och institut var att Nordiska ministerrådet ville sprida aktuell kunskap om samhällsutvecklingen i de nordiska länderna på ett bredare sätt än vad de nordiska kultur- och konstinstitutionernas uppdrag förutsatte. Island, Färöarna, Grönland och Åland hade sina Nordiska institut/hus och deras verksamhet kunde utökas, medan i synnerhet Sverige, Norge och Danmark inte hade någon nordisk institution. Visserligen fanns Nordiska ministerrådet i Köpenhamn, men det hade inget direkt uppdrag i relation till Danmark.

Nordiska ministerrådet inrättade så kallade Norden i fokus-kontor på 2000-talet i Sverige, Norge och Danmark. Norden i Fokus ger den nationella debatten en nordisk vinkel. Norden i Fokus-kontoren arrangerar seminarier och utställningar om aktuella teman inom politik, miljö, näringsliv och kultur. De huvudsakliga målgrupperna är ämbetsmän, politiker, journalister och intresseorganisationer.

Raija Wallenius (SE) var Nifins första direktör och tjänstgjorde under tiden 1997–2000.

Nifin fick lokaler i centrum av Helsingfors i Nordiska investeringsbanken (NiB), med ingång från Fabiansgatan via bankens huvudentré. Det var svårt för allmänheten att hitta till Nifin.

Verksamhetens huvudinriktning var att informera och ge stöd till skolor och lärare om bland annat nordiska språk och vice versa belysa det finska språket och den finländska kulturen i övriga Norden. Biblioteket från Nordiska språk- och informationscentret överfördes till Nifin och en behörig bibliotekarie anställdes.

Nifin arrangerade kurser för lärare, inte minst för lärare i svenska. Författaraftnar med nordiska författare blev mycket populära. Viktiga samarbetspartners var Hanaholmen – Kulturcentrum för Sverige och Finland, Föreningen Norden, lärarorganisationer och skollärare.

Henrik Wilén (FI) fungerade som direktör 2000–2008.

Nifins uppdrag var språk och kultur och 2004 överfördes Nifin från Ministerrådet för undervisning (MR-U) till Ministerrådet för kultur (MR-K) och hörde därefter till och jämfördes med samma grupp som de Nordiska husen och instituten i Island, Färöarna, Grönland och Åland. Det ledde till ett tätt samarbete och fungerade som ett bra bollplank och nätverk.

År 2003 fick Nifin lokaler på Kajsaniemigatan i gatuplan och därmed ökade bibliotekets utlåning enormt.

Nifins och senare Nordisk kulturkontakts fasad på Kajsaniemigatan i Helsingfors absoluta centrum. Foto Henric Öhman.

Nifins verksamhet breddades, men tyngdpunkterna var fortfarande de samma: språk, litteratur och skola. Nifins bibliotek byggdes upp genom att Nifin fick samlingar från flera håll. Till exempel på Esbo stads biblioteksfilial i Stensvik fanns en samling med norsk litteratur, som Nifin fick överta. Samarbetet och arbetsfördelningen mellan Nifin och Hanaholmen – Kulturcentrum för Sverige och Finland ledde till att Nifin fick Hanaholmens bibliotek med svensk litteratur. Författarkvällar arrangerades minst en gång i månaden.

Språkfrågorna var viktiga och sköttes av en person, som utvecklade projekt för olika målgrupper, till exempel "Låna en Nordbo". Men det var också viktigt att lyfta fram finskan i övriga Norden, till exempel "Finska lättare än du tror". Vidare arrangerade Nifin skraddarsydda kurser i danska för olika grupper, till exempel anställda vid utrikesministeriet, specialkurser i samarbete med Helsingfors universitets språkcenter, till exempel för jurister.

Nifin informerade också om aktuell kultur från Norden, till exempel genom Road Shows med nominerade kandidater för Nordiska rådets priser i litteratur, musik, film och miljö.

Nifin arrangerade också evenemang utanför Helsingfors, ca 50 om året under Wiléns tid, till exempel teaterproduktioner för skolor med pjäser från övriga Norden. Nifin hade som exempel ett samarbete med Teaterhögskolans svenska institution och med Teater Taimine, en professionell teater som specialiserat sig på turnéproduktioner för skolor.

Nifin arrangerade också pressresor i samband med Nordiska Rådets sessioner och politiska val i länderna. Nifin samarbetade med Århus journalistcenter, som fram till 2007 fick stöd från MR-K, och arrangerade fortbildningskurser för journalister från hela Norden.

Andra viktiga samarbetspartner var lärarna vid Helsingfors universitets institution Nordica, de nordiska ländernas ambassader och Hanaholmens kulturcentrum.

Program- och informationsverksamheten under rubriken samhälle sköttes av Norden i Fokus, som för detta ändamål hade en anställd som arbetade mot Nordiska ministerrådets kommunikationsavdelning i Köpenhamn.

Nifin hade en styrelse som företrädde olika kompetenser inom Nifins verksamhetsområden och en personal på 6–7 personer utöver direktören.

Gun Oker-Blom (FI) direktör för Nifin 2008–2011
Verksamheten med kultur, utbildning och språk fortsatte som förr, men med beaktande av Nordiska ministerrådets övergripande teman som barn och unga, Nordens grannar, det vill säga Estland, Lettland och Litauen samt nordvästra Ryssland.

Nordiska ministerrådet gav extra projektmedel till de nordiska husen och instituten för kulturprojekt som riktades till barn och unga och till projekt som handlade om tvärsektorieell policyutveckling med barn och unga i centrum. Nifin arrangerade till exempel en nordisk konferens med temat "Skapande barn – Ett kreativt Norden". Därtill samarbetade Nifin kring stipendiesystemet NORDBUK, som administrerades av kulturavdelningen vid Nordiska ministerrådet i Köpenhamn. NORDBUK står för Nordiska Barn- och Ungdomskommittén, som beviljar stöd till kulturprojekt som byggde på initiativ som kommer från barn och unga. Nifin erhöll också extra medel för att utvärdera Valhalla-portalen år 2010 som var Nordiska ministerrådets portal för barn- och ungdomskultur. Portalen uppdaterades i länderna.

Inom temat Nordens grannar koordinerade Nifin flera projekt, till exempel "Drama i skolan", som var något nytt i de baltiska länderna. Samarbetet med Teater Taimine fortsatte och Taimine spelade också i flera skolor i Tallinn.

Nifin fortsatte samarbetet med svensklärarna i finska skolor och hade gärna vidareutvecklat projektet "Låna en nordbo", men Ministerrådets nya prioriteringar om att lyfta fram varumärket Norden och det nordiska kultursamarbetet ledde till nya prioriteringar också för de nordiska husen och instituten.

Nifin och KKN fusioneras 2012

Nordiska ministerrådet fattade i mars 2011 beslut om att sammanslå Nifin och Kulturkontakt Nord, som fungerade som sekretariat för Nordiska ministerrådets stödprogram för mobilitet och konst- och kultursamarbete. Ministerrådets information beskriver sammanslagningens målsättningar:

Nordens institut i Finland (Nifin) och tidigare Kulturkontakt Nord har vid årsskiftet slagits ihop till Kulturkontakt Nord, som ska öka intresset för nordiskt samarbete i Finland och administrera två nordiska stödprogram. Nifins direktör Gun Oker-Blom blir ny chef för helheten. Den nya organisationen kommer tills vidare att fortsätta ha två kontor, dels i cen-

trum av Helsingfors och dels ute på Sveaborg. Oker-Blom säger att det blir en utmaning att fungera på två ställen.

– Omvandlingen är i första hand en administrativ åtgärd som förhoppningsvis stärker det nordiska kultursamarbetet. Att vi nu slår ihop våra nätverk möjliggör att vi kan synas mer och dessutom bli resursstarkare än förut. Dynamiken och synergieffekterna ska kännas. Bland annat kommunikationsavdelningen kommer få en hel del nya uppdrag, till exempel i form av en nordisk barn- och ungdomswebb. Målet är att alla som kommer till oss får veta ännu mer om Norden än förut.³⁰

Det innebar att den nya institutionen hade flera uppdrag och två adresser i Helsingfors. Frågan om vad den nya institutionen skulle heta diskuterades. Institutionens nya namn blev Kulturkontakt Nord, Pohjoismainen kulttuuripiste, Nordic Culture Point. Eftersom de finska och engelska namnen anger vad institutionen arbetar med beslöt man behålla Kulturkontakt Nord. Det svenska namnet ändrades till Nordisk kulturkontakt först i samband med att Nordiska ministerrådet förnyade sin grafiska profil 1.1.2017.

Gun Oker-Blom fungerade som direktör för den nya institutionen ett par månader och slutade den 31.12.2011.

Per Voetman (DK) tillträdde som direktör för den fusionerade nordiska institutionen 1.9.2012.

Den fusionerade institutionens uppdrag var fortsätta som sekretariat för NMR:s stödprogram och vidareföra Nifins utåtriktade programverksamhet med fokus på kultur, språk och aktuella nordiska teman. Kulturkontakt Nord hade haft en styrelse med endast en rådgivande funktion, men inget inflytande på ministerrådets program, som ändå utgjorde den största delen av den fusionerade institutionens arbete. Voetman påpekar att styrelsen har en viktig funktion för Nifin, men inte för stödprogrammen, då programmets målsättningar och prioriteringar fastställs av MR-K och verkställs av de sakkunniga som bedömer ansökningarna. KKN:s uppdrag är att fungera som sekretariat för stödprogrammen.

³⁰ Ministerrådets information om fusionen 2011.

Nordiskt bibliotek. Foto Seppo Samuli

Voetman konstaterar att kontakterna och samarbetet med de andra nordiska husen och instituten fungerade bra som en gemenskap för utbyte av idéer och erfarenheter. Husen och instituten samarbetade kring till exempel information om Nordiska rådets priser. De nordiska husen och instituten på Island, Färöarna, Åland och i Grönland hade till exempel i uppdrag att också informera om ansökningstider och -kriterier för mobilitets- och konst- och kulturprogrammen.

Låna en nordbo Ásloug Hersteinsdóttir-Hölttá berättar om Island i Esbo 2016.

Den nya institutionens första verksamhetsår 2012

Verksamhetsberättelsen 2012 delar in verksamheten i följande områden:

Nordisk mötesplats

Bibliotek och kulturcentrum i Helsingfors.

Biblioteket är ett nordiskt specialbibliotek med en materialsamling om 15 614 exemplar enligt följande:

13 036 böcker
342 talböcker
936 CD
1 050 Video/DVD
110 diapositiv
6 multimedia
32 kartor
10 nordiska dagstidningar
76 nordiska tidskrifter

Under år 2012 arrangerades 30 programkvällar på Kajsaniemigatan. Det var möten med författare, filmvisningar, utställningar, musik, föreläsningar och seminarier om aktuella ämnen och julmarknad. Evenemangen samlade ca 1 500 personer.

Bokmässan i Göteborg och Norden i Fokus

Årets största evenemang för att stärka nordiska språk och kulturell närvaro i resten av Norden var deltagande i Bokmässan, där Kulturkontakt Nord arrangerade två seminarier och en utställning. På Bokmässan arrangerade KKN i samarbete med FILI (Finnish Literature Exchange) och Hanaholmens kulturcentrum ett seminarium för nordiska översättare av finsk litteratur.

Deltagandet i Bokmässan var också ett led i arbetet med Norden i Fokus. Övriga teman för Norden i Fokus var bland annat nordiskt samarbete generellt, gränshinder, miljöfrågor och Nordiska rådets priser.

TING

KKN:s största satsning 2012 var TING-festivalen 25.10–4.11. i samband med Nordiska rådets session i Helsingfors. KKN koordinerade planering och genomförandet av festivalen, som visade bredden av nordisk konst, kultur och design. Festivalen omfattade flera möjligheter att bekanta sig med litteratur, musik, film och TV, scenkonst, design och mat. Dessutom arrangerades seminarier och konferenser. Totalt besöktes evenemangen av 11 500 personer. Cirka 50 000 barn deltog i den samtidiga temaveckan om nordisk skolmat.

Språk

År 2012 arrangerade KKN flera aktiviteter för att främja språkförståelsen i Norden. Det handlade om undervisning, kulturella och andra evenemang samt om nätbaserade aktiviteter. Ett välfungerande koncept var "Låna en nordbo", som innebär att man får låna en nordbo, nästan som att låna en bok på bibliotek. "Låna en nordbo" genomförde 119 besök i 46 skolor. Totalt fick 2 406 skolelever ett nordiskt besök. Projektet skapar direkta möten mellan finskspråkiga och personer som talar ett skandinaviskt språk och tillför en nordisk dimension i undervisningen.

Ministerrådets program – information och administration

År 2012 mottog Kulturkontakt Nord totalt 1 463 ansökningar fördelade på 13 ansökningsomgångar. Stöd beviljades till 491 ansökningar.

Antalet ansökningar år 2012 ligger i linje med tidigare år. Det som däremot är intressant är att en allt större del av de som erhåller stöd – i alla moduler – kategoriserar sig som tvärkonstnärliga. Till exempel inom Kultur- och konstprogrammet är kulturarv ett av de områden som får mest tvärkonstnärliga ansökningar.

Under 2012 arrangerade KKN 15 informationstillfällen i Norden om programmen och ansökningsförfarandet, bedömningskriterier och så vidare. Dessa informationstillfällen arrangerades ofta i samarbete med Nordiska kulturfonden. Totalt deltog 1 202 personer.

De nordiska husen och instituten i övriga Norden och Nordiska ministerrådets informationskontor i de baltiska länderna fungerar som samarbetsparter i stödprogrammen. Deras uppdrag är att informera

Nominerade pristagare till Nordiska rådets olika priser samlas på Sveaborg i oktober 2017. Foto Emilia Koivunen.

om dem och arrangera informationsmöten. Sådana avhölls i Estland, Färöarna, Grönland, Island, Lettland, Litauen och Åland. Totalt nåddes 1 213 personer.

År 2012 administrerade KKN också NORDBUK – Nordiska barn- och ungdomskommitténs stödprogram för ungdomssamarbete mellan tre länder som inte bara rör kultur utan också politik och andra samhällsområden. Under åren 2013–2014 även ansökningar till KreaNord, som var ett samarbete mellan kulturministrarna (MR-K) och näringsministrarna. Målet för KreaNord var att öka förståelsen för de kulturella och kreativa näringarna och deras behov samt deras betydelse för kultursektorn. KreaNord lades abrupt ned inför 2015.

Per Voetman slutade som direktör för Kulturkontakt Nord och efterträddes av Ola Kellgren (SE) den 1.2.2016.

Under Kellgrens ledning fortsatte utvecklingen av den utåtriktade verksamheten med bas på Kajsaniemigatan i centrum av Helsingfors. Kellgren berättar att han de första åren lade stort fokus på nya initiativ i det publika arbetet men att han på senare år kommit att arbeta med stödprogrammen och de utvecklingsområden som där finns.

Nordisk kulturkontakt 2019

Årsberättelsen 2019 ger en bild av verksamheten vid den institution som nu heter Nordisk kulturkontakt. Verksamhetens fokus 2019 var Nordiska ministerrådets strategiska mål hållbarhet, tillgänglighet och inkludering, som ingick som delmål i alla NKK:s evenemang och program. En av NKK:s strategiska satsningar är att synas tillsammans med större aktörer i Helsingfors, till exempel Världen i byn, Helsinki Pride, Helsingfors Festspel, Helsingfors Bokmessa, Helsingfors universitet, Nationalteatern.

Under året arrangerades mer än 200 nordiska evenemang och gruppbesök. Biblioteket besöktes av 46 871 personer, programkvällar, seminarier och föredrag i TING-salen på Kajsaniemigatan besöktes av 5 640 personer och Nordisk kulturkontakts externa program samlade 3 959 deltagare. Dessutom besökte 115 grupper Nordisk kulturkontakt.

Vårens största satsning var utställningen "I grevens tid", som baserar sig på Mauri Kunnas barnbok *Hundarnas historiebok – Finland, en del av Sverige* (2017). 33 barngrupper deltog i bibliotekets workshops och sagostunder medan 10 vuxengrupper fick en kortare presentation av utställningen. Totalt fick ca 800 personer en interaktiv upplevelse av vårens storsatsning.

Efter att utställningen visats på NKK donerades den till Svenska nu, som använder den i sin verksamhet med barn och unga.

Låna en nordbo-ordningen i samarbete med Svenska nu fortsatte och 176 skolklasser över hela Finland fick besök av en nordbo.

Biblioteket är ett specialbibliotek med nordisk litteratur, tidskrifter och andra medier. Bibliotekets samlingar består av:

13 527 böcker varav 3 525 för barn och unga
339 ljudböcker, varav 144 för barn och unga
728 DVD, varav 231 för barn och unga
12 tidskrifter för utlåning
8 nordiska dagstidningar
33 nordiska tidskrifter varav 3 för barn och unga

Nordisk kulturkontakts kommunikation:

Facebook 14 319 följare
Webbsidan 193 800 besök
Unika besökare på webben 174 600
Artiklar i medier 54

Nordens institut i Finland/Nifin grundades 1997 för att sprida information om Norden och det nordiska samarbetet. Den verksamheten har sedan år 2012 varit en del av Nordisk kulturkontakt (NKK). Under 22 år har den utåtriktade verksamheten utvecklats, funnit nya former och befast NKKs position som en mångsidig, intressant och aktiv brobyggare mellan Norden och Finland och som en attraktiv samarbetspartner för finländska organisationer.

Ministerrådets stödprogram – information och administration

År 2019 arrangerade Nordisk kulturkontakt (NKK) ett tjugotal informationstillfällen om programmen i Norden och Baltikum. Ca 600 personer deltog. NKK samarbetade också med Kreativa Europa Finland om till exempel sparring inför projektutveckling och -presentation.

Nordisk-baltiska mobilitetsprogrammet för kultur kan bidra med stöd till individer, nätverk och residentscentra och det riktar sig till professionella kulturutövare. Kultur- och konstprogrammet beviljar stöd till projekt inom alla konst- och kulturområden i alla

projektfaser: förarbete, produktion, presentation och spridning. Programmen är öppna för alla former av konst och kultur och för konstnärer och utövare oberoende av professionalitet, konststart eller ålder. Ansökningarna bedöms av sakkunniga som på ett brett sätt representerar kultur- och konstfältet i Norden och Baltikum. De sakkunniga utses av Ministerrådet för kultur/MR-K för en period om tre år. Detaljerad information om programmen och kriterier finns på www.nordiskkulturkontakt.org

Två intressanta projekt med stor genomslagskraft

Programmen har en stor spännvidd och är öppna för allt det nya inom konst och kultur oberoende av genre eller sektor, men också för kulturarvet i alla dess former. Här har vi två exempel på textilkonst. Projekten är sinsemellan helt olika, men aktuella på var sitt sätt och båda har nått ut med stor genomslagskraft.

Nordens Hus i Reykjavik var initiativtagare till projektet *Weather Diaries – a Nordic innovative approach towards sustainable and socially responsible fashion*, som presenterar modekreationer designade av tio konstnärer från Island, Grönland och Färöarna. Foto-utställningen hade premiär på den tredje "Nordic Fashion Biennale" i Frankfurt 2014 och har efter det visats i Danmark, Nederländerna, Färöarna, Island, USA, Kina, Sverige och Grönland. År 2019–20 har den visats i Riga, Vilnius och Tallinn.

Det andra projektet handlar också om textil som en del av vårt kulturarv. Det nordiska nätverket Nordic Textile Art (NTA) arrangerade 5–8.3.2020 seminariet *Cross Generations* under Covid19-restriktioner. Räckvidd via sociala medier 7 952 personer för inläggen och 2 291 interaktioner.

"Weather Diaries" om västnordisk design. Produktion Nordens Hus i Island. Foto Cooper & Gorfer Croppa.

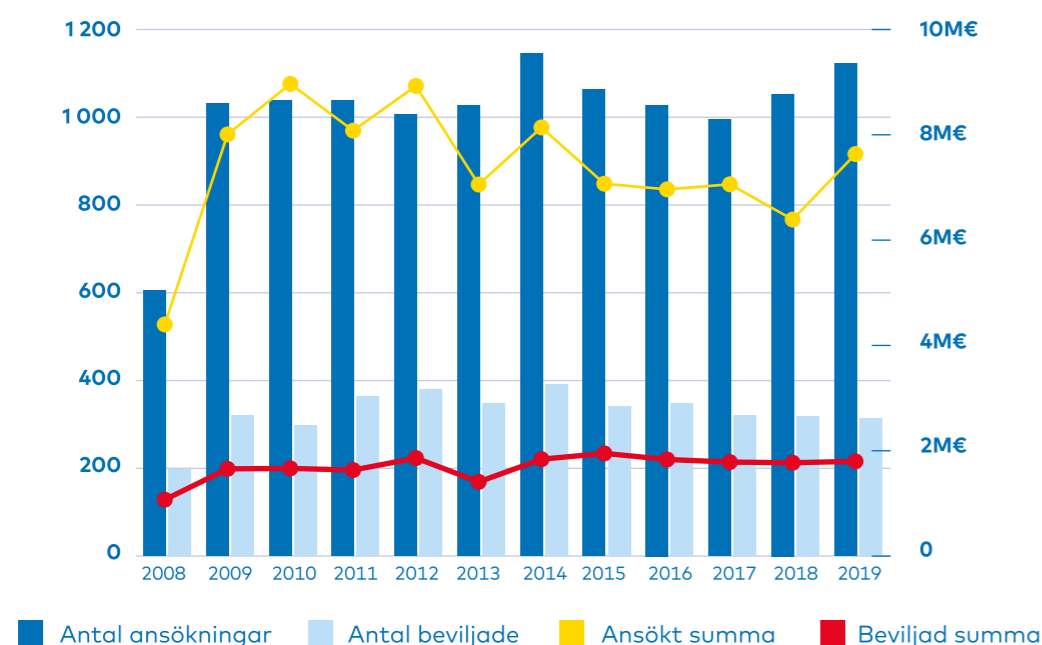
Nordic Textile Meeting in Denmark 2020 – Across Generations.

Stödprogrammen – statistik 2008–2019

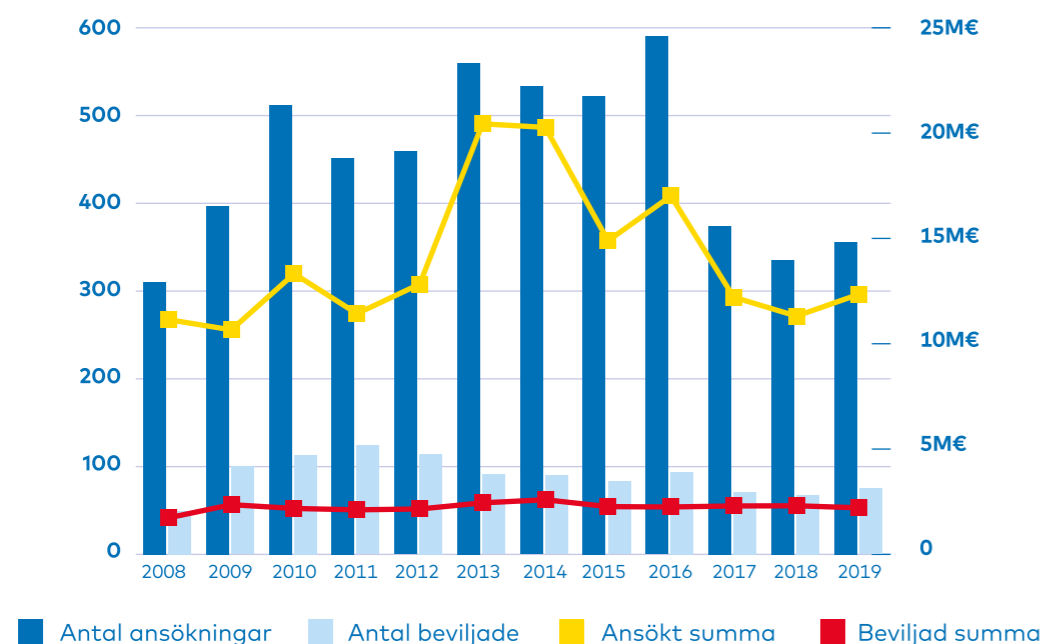
Stödet gör det möjligt att förverkliga projekt och skapa möten mellan konstnärer och kulturarbetare i Norden och Baltikum, men också att nå ut till ny publik och en kulturintresserad allmänhet. Ansökningarna bedöms av sakkunniga, som utses av Minister-

rådet på förslag av de nationella miljöerna. Projekten ska ha en nordisk förankring och utveckla kultur- och konstfältet. Detaljerad information om programmen och kriterier finns på www.nordiskkulturkontakt.org

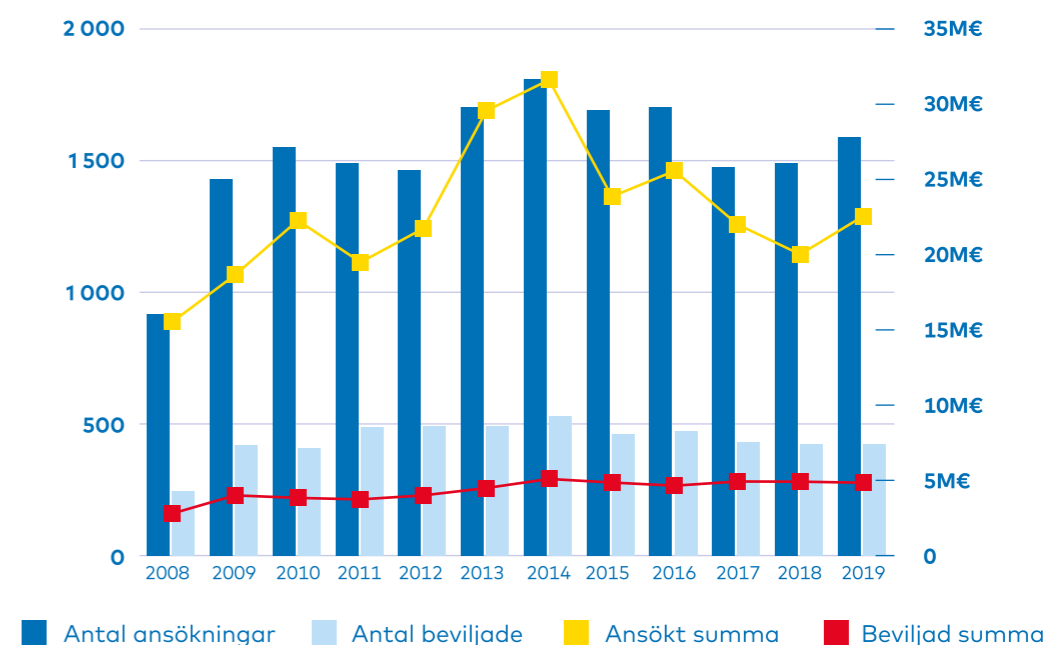
Mobilitetsprogrammen

Kultur- och konstprogrammet

Alla program

Alla program

År	Ansökningar	Antal beviljade	Procent beviljade	Ansökt summa €	Beviljad summa €
2008	916	246	27 %	15 484 900	2 748 982
2009	1 429	420	29 %	18 608 874	3 958 914
2010	1 550	410	26 %	22 235 213	3 788 409
2011	1 491	487	33 %	19 451 177	3 691 663
2012	1 465	493	34 %	21 702 975	3 958 398
2013	1 702	493	29 %	29 516 655	4 445 093
2014	1 811	531	29 %	31 570 898	5 048 940
2015	1 692	461	27 %	23 815 050	4 811 805
2016	1 705	474	28 %	25 527 163	4 601 707
2017	1 477	431	29 %	21 966 826	4 880 504
2018	1 492	423	28 %	19 978 845	4 868 589
2019	1 591	424	27 %	22 510 268	4 797 996
TOTALT	18 321	5293	29 %	272 368 844	51 600 999

En allt större del av projektförslagen har också samarbetspartners från länder och kontinenter fjärran från Norden.

Ansökningarna till programmen beskriver endast den summa som projekten ansökt, men det är bara halva sanningen, för innan ett projekt kan lämna en ansökan måste det finnas en basfinansiering och flera samarbetsparter och deras medfinansiering. Till exempel i konst- och kulturprogrammet kan stödet utgöra max. 30 % i projekt med en budget upp till 40 000 € och max 50 % till projekt med en budget upp till 100 000 €.

Statistiken från programmen anger endast summor som ansökts, men kan inte ange vad projekten fått ihop för att kunna lämna en ansökan om max. 50 %.

Konst- och kulturprogrammet mottog 2019 ansökningar för en summa om 15 M€. Det måste betyda att det i länderna finns projekt som har fått ihop en basfinansiering som kunde motsvara minst 30 %, dvs 4,5 M€. I länderna finns det alltså både projektförslag, samarbetsvilja och basfinansiering, men de nordiska medlen är för knappa i förhållanden till förväntningarna.

Programmets beviljade projekt i alla former (mobilitet, nätverk, residens, konst- och kulturprojekt) har också en pay-off till de nationella miljöerna i länderna.

Beviljad summa per land har beräknats enligt projektledarens hemland och summan har inte fördelats mellan projektdeltagarnas hemländer. NKK administrerar också två andra program på uppdrag av Nordiska ministerrådet:

Volt, ett kultur- och språkprogram för barn och unga upp till 25 år. Programmet stöder projekt som väcker intresse för konst, kultur och språk i andra nordiska länder och områden.

Norden 0–30 stöder barn och ungas egna projekt med syftet är att stärka deras organisering, inflytande och deltagande i politiska, kulturella och sociala aktiviteter. Programmets målgrupp är barn och unga upp till 30 år.

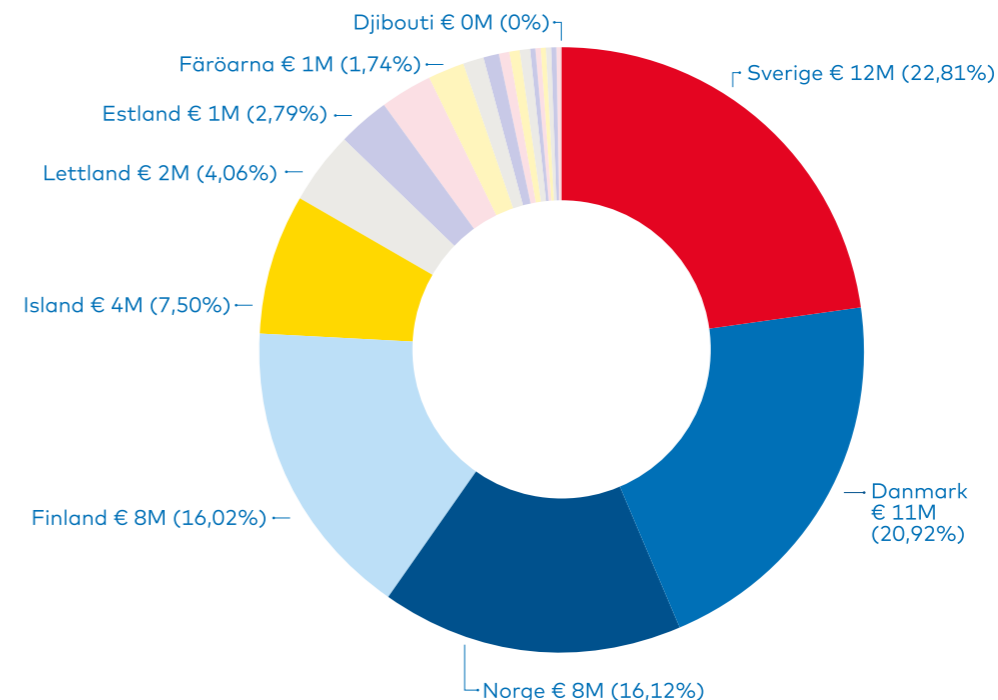
Beviljad summa per land

Alla program 2008–2019

Land	Beviljad summa €
Sverige	11 769 030
Danmark	10 791 428
Norge	8 318 755
Finland	8 269 475
Island	3 876 461
Lettland	2 095 916
Estland	1 440 315
Litauen	1 432 453
Färöarna	900 198
Tyskland	601 990
Grönland	478 169
USA	285 893
Storbritannien	274 376
Ryssland	215 975
Kanada	155 737
Italien	126 000
Colombia	100 000
Frankrike	93 750
Belgien	88 301
Grekland	45 280
Brasilien	40 000
Österrike	30 500
Nederländerna	30 200
Tjeckien	27 790
Palestina	20 670
Vietnam	19 915
Åland	18 000
Spanien	16 560
Turkiet	15 400
Bulgarien	15 300
Ungern	5 363
Djibouti	1 800
TOTALT	51 600 999

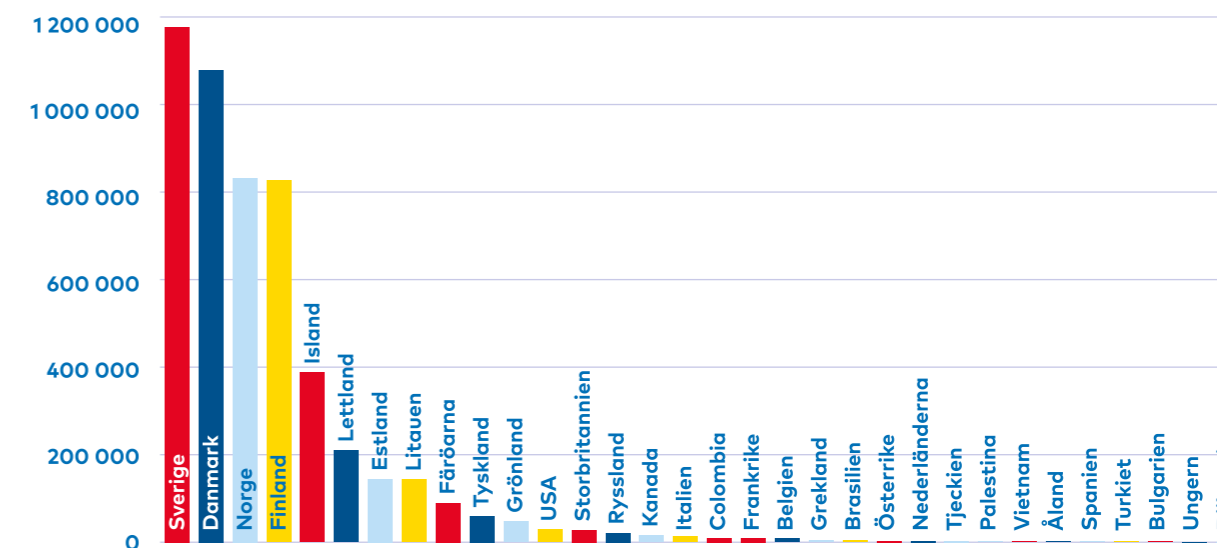
Beviljad summa per land

Alla program 2008–2019

Beviljad summa per land

Alla program 2008–2019

Det nordiska på Sveaborg – i takt med tiden

Den utåtriktade verksamheten vid Kajsaniemigatan har gett institutionen Nordisk kulturkontakt identitet, medan utvecklingen på Sveaborg har lett till en identitetsförlust, gemene man vet att där finns "något nordiskt", men vad?

Den nordiska verksamheten på Sveaborg har utvecklats i takt med tiden och har varit uttryck för sin tid och de möjligheter och hinder som varje tid har inneburit. NKC:s verksamhetsformer 1978–1996 var relevanta för sin tid och NKC var en dörröppnare, men framför allt en ögonöppnare för den nordiska samtidskonsten – både i Norden och internationellt! NKC:s verksamhet var konkret. NKC fungerade som producent för verksamheterna.

NIFCA 1997–2006 producerade mindre och färre utställningar, som visades på olika håll i Norden och internationellt, men framför allt fungerade NIFCA som kurator för olika intressen, trender och praxis inom det allt bredare fältet för samtida konst. NIFCA:s verksamhet var betydelsefull för konstfältet, men hade inte samma synlighet på Sveaborg som NKC. NIFCA fungerade som kurator för diskurs och kritik, för residens, nya kontakter och publikationer.

Ministerrådets stödprogram 2007

Nu är det konstnärer och utövare som själva initierar och genomför konst- och kulturprojekt inom alla konstarter i olika kombinationer och med olika verkningssmedel – på platser och orter som de själva väljer. Samtidigt har konst- och kulturlivet i Norden blivit "atomiserat".

Nu är det framför allt konstnären/kulturutövaren som tar initiativ, engagerar nordiska kontakter, bygger ett projekt och ansöker om nordiskt stöd.

Den nordiska verksamheten på Sveaborg – i olika former – är uttryck för att "det nordiska" har utvecklats i takt med tiden och alltid sökt arbetsformer som är relevanta för sin tid.

Vad händer med NKC:s och NIFCA:s material – allt som fanns på Sveaborg?

NKC:s och NIFCA:s dokument som till exempel protokoll från styrelsemöten, årsberättelser, budget och redovisningar, ram- och målstyrningsdokument har organiserats och finns i Rigsarkivet i Köpenhamn under Nordiska ministerrådet.

Nordiskt konstcentrums samling med totalt 447 verk, mestadels grafiska blad och en del målningar och skulpturer, identifierades och katalogiserades. Susanne Eriksson, som på 1990-talet arbetat som utställningsintendent på NKC, sammanställde en rapport om materialet. Nordiska Ministerrådet tillsatte en konstexpertgrupp som bestod av museichefer och andra professionella inom bildkonstområdet från de fem länderna och de tre självstyrande områdena. Arbetsgruppens uppdrag var att bekanta sig med samlingen och ge förslag till vad Ministerrådet kunde göra med samlingen. Arbetsgruppen föreslog att hålla den samlad, men dela den i två: huvudparten skulle doneras till det nya Grönlands Nationalmuseum, medan verken med direkt anknytning till Sveaborg donerades till Förvaltningsnämnden för Sveaborg. Ministrarna följde expertgruppens rekommendationer.³¹

Residenshuset renoverades och residensverksamheten på Sveaborg övertogs av Helsinki International Artists Programme/HIAP <https://www.hiap.fi/> Residensen är öppna för alla konstarter. HIAP kan i likhet med alla andra residens i Norden och Baltikum söka om bidrag från Nordisk-baltiska mobilitetsprogrammet för kultur, den modul som gäller stöd till residenscentra.

NKC:s och NIFCA:s bibliotek deponerades i Åbo konstmuseum, som har ett bibliotek, öppet för forskare, studerande och allmänhet. Största delen av titlarna i museets bibliotek har införts i Åbo stadsbiblioteks databas Vaski. Bibliotekspersonalen hänvisar dem som frågar efter museets titlar till museibiblioteket. <https://turunaidemuseo.fi/sv/samlingen>

Den stora samlingen med ca 20–30 000 diapositiv med samtida konst från hela Norden och alla videoband, affischer och programblad deponerades på Finlands nationalgalleri/Centralarkivet för bildkonst i Helsingfors. Det deponerade materialet omfattar 31 hyllmeter och har ännu inte organiserats och katalogiserats.

De tre hyreslägenheterna på Sveaborg står fortfarande till förfogande för personalen på Nordisk kulturkontakt.

³¹ Konstexpertgruppens rapport om placering af kunstsamlingen fra Sveaborg, 2009.

Nordiska ministerrådets och Nordiska rådets fonder och priser samt andra fonder och föreningar som stöder nordiskt och bilateralt kultursamarbete

Nordiska kulturfonden

<https://www.nordiskkulturfond.org/sv/>

Nordiska kulturfonden är ett nordiskt samarbetsorgan vars uppgift är att i vid bemärkelse främja kultursamarbete mellan de nordiska länderna. Nordiska kulturfonden grundades 1966 och dess verksamhet påbörjades 1967.

Nordiska rådets priser

Syftet med Nordiska rådets fem priser är att öka intresset för den nordiska kulturgemenskapen och det nordiska miljöarbetet samt att erkänna framstående konstnärliga och miljömässiga insatser.

Nordiska rådets musikpris

Musikpriset för utövande och skapande tonkonst instiftades 1965 och skulle till en början utdelas vart tredje år till en kompositör från ett av de nordiska länderna. Från och med 1990 utdelas priset varje år; vartannat år till en kompositör (skapande) och vartannat till enskilda musikutövare eller grupper. De självstyrande områdena, Färöarna, Grönland och Åland kan sedan 1997 föreslå egna kandidater till priset. Prissekretariatet är knutet till Nordens hus på Färöarna.

Nordiska rådets litteraturpris

Nordiska rådets litteraturpris har delats ut sedan 1962 till ett skönlitterärt verk som skrivits på ett av de nordiska språken. Det kan vara en roman, ett drama, en diktsamling, en novellsamling eller en essäsamling som uppfyller höga litterära och konstnärliga krav. Prissekretariatet för de båda litteraturpriserna och miljöpriset är knutet till Nordens hus i Reykjavik.

Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris

Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris har delats ut sedan 2013 till ett skönlitterärt verk som är skrivet på ett av de nordiska språken. Med skönlitteratur avses i detta sammanhang poesi, prosa och dramatik som uppfyller höga litterära och konstnärliga krav.

Nordiska rådets filmpris

Nordiska rådets filmpris ska medverka till att underlätta produktionen av nordisk film och stärka den nordiska filmmarknaden. Sedan 2005 delas det ut tillsammans med Nordiska rådets andra priser för musik, litteratur och miljöarbete. Prissekretariatet är knutet till Nordisk Film & TV fond i Oslo.

Nordiska rådets miljöpris

Nordiska rådets miljöpris ges till en nordisk organisation, näringsverksamhet eller person som på ett föredömligt sätt har lyckats integrera respekten för miljön i sin verksamhet eller gärning eller som på annat sätt har gjort en extraordinär insats för miljön.

Andra organisationer som arbetar med nordiskt kultursamarbete

Det nordiska samarbetet stöds också av ländernas bilaterala fonder och föreningar. En utredning från år 2009 beskriver alla fonder och föreningar, som till antalet är ca 40.

Nordiska bilaterala kulturfonder och föreningar

Tillkomst och verksamhet av Nanna Stefania Hermansson <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:700824/FULLTEXT01.pdf>

De nationella Norden-föreningarna

Föreningarna arbetar på gräsrotsnivå och främjar medborgarsamhällets nordiska kontakter. Som exempel kan nämnas att den svenska Norden-föreningen bildades redan år 1919, den finska år 1924.

Föreningarna Nordens Förbund

Föreningarna Nordens Förbund grundades 1965 och är ett samarbetsorgan för de olika Föreningarna Norden i Danmark, Finland, Färöarna, Island, Norge, Sverige och Åland, alltså i stort sett de självständiga stater och självstyrande områden som är representerade i Nordiska Rådet.

<https://www.fnfnorden.org/>

Summary

Nordic institutions for cultural co-operation in Suomenlinna since 1978

Since the summer of 2019, I've been working on a short history of the Nordic institutions that have been located on the Finnish island of Suomenlinna, in Helsinki, since 1978. It has been rather difficult to find any organised material or documentation on the institutions, and therefore my text relies on bits and pieces that I have found, as well as on interviews with those who have worked at the institutions. In addition, I've drawn on my own experience from Nordic cultural co-operation – in the 1980s I was active in the theatre committee, in the 1990s I was a board member at the Nordic Film and TV Fund, and from 1998 to 2006 I worked as a senior advisor at the Secretariat to the Nordic Council of Ministers in Copenhagen.

This brief history is not about the visual arts in the Nordic countries. Rather, it is an overview of earlier Nordic institutions – what they worked with, how, and why? – and of what's happening in Suomenlinna now – it should be something Nordic, but what exactly?

The Nordic Arts Centre – 1978 to 1996

The first Nordic art institution – Nordiskt konstcentrum/The Nordic Arts Centre (NKC) – was established in 1978 by the Nordic Council of Ministers. The Finnish state provided facilities on the island fortress of Suomenlinna, outside Helsinki. The NKC's primary objectives were to work with contemporary art in the Nordic countries; enhance contacts between artists, practitioners, museums, and galleries; and inspire them to exhibit contemporary art from neighbouring countries. The NKC established an extensive network of residencies at Suomenlinna, and some 20 artists from across the Nordic Region came to work at Suomenlinna each year. This network was soon enlarged and artists were invited to take part in residency programmes right across the Nordic Region, and then in several European capitals. The artists, along with the opportunities for them to meet, engage in discussion, and work together, formed a solid foundation for further Nordic co-operation in the field of contemporary art.

During its early years, the NKC also started to produce exhibitions featuring contemporary art. These exhibitions were first presented at Suomenlinna before going on tour around the Nordic Region. These exhibitions often toured for several years. The NKC had the capacity to produce up to eight new exhibitions each year and then to keep them touring for several years thereafter.

In the late 1980s the NKC produced large exhibitions that looked at art history in the Nordic countries. These were produced in co-operation with national museums and institutions and, later, the NKC produced further extensive exhibitions in co-operation with Nordic, European, and international museums which toured the US and Europe.

SIKSI – The Nordic Art Review was established in 1986. *SIKSI* disseminated information on the Nordic art scene to an international audience.

In the late 1980s, the purse strings started to be tightened and the Nordic Council of Ministers began scrutinising all its institutions, committees, and working groups that were funded by the Nordic Council of Ministers under the umbrella of Nordic cultural co-operation. The NKC was considered too large and had been unable to tailor its working methods so as to overcome the challenges it faced due to wider global changes. The NKC was shut down and, in 1996 a new and more svelte institution was founded in its place – the Nordic Institute for Contemporary Art (NIFCA).

Nordic Institute for Contemporary Art/ NIFCA – 1997–2006

NIFCA continued to work with residency programmes and enlarged the network to include new residencies in Europe and elsewhere around the world. The biggest change was that these programmes were opened up to curators and researchers, not just artists. NIFCA engaged three part-time curators who could invite artists and curators for residency visits with the aim of producing small exhibitions, critiques, seminars, articles, and discussions of contemporary art and its prerequisites.

Although NIFCA initiated the exhibitions, they were always produced in co-operation with museums and institutions. The Nordic Council of Ministers had one clear request – that all activities be anchored one way or another in the Nordic Region. NIFCA pro-

duced some 20 smaller exhibitions focusing on contemporary issues in society and in the arts, such as the hierarchical system of museums and galleries. NIFCA also introduced video art and new forms of exhibiting and disseminating art in new ways and with new expressions.

Many important changes were happening in the wider world that had an impact on Nordic co-operation in every corner of society. The Baltic countries gained independence in the early 1990s, the Soviet Union had collapsed, and Finland and Sweden became member states of the European Union in 1995. The Nordic Council of Ministers began working with its Baltic neighbours, and artists from the Baltic countries and Northwest Russia were able to take part in projects and mobility schemes.

Nordic Culture Point – Programmes in lieu of art-specific institutions – 2007 onwards

As the eyes of the world were increasingly drawn northwards, so Nordic budgets for cultural co-operation continued to decrease. Once again the Nordic Council of Ministers scrutinised its operations in the culture sector and realised that most of its financial resources were being spent on administration, rent, and travel, and with very little left for grants for projects and initiatives in the field. Indeed, there was just no margin for new cultural co-operation initiatives.

What's more, everyday life had changed. The internet had made it easy for almost anyone to communicate, no matter where in the world they were, and to search for information about the art and culture of other countries and cultures, while cheap flights made travel easy and affordable. Was there still a need for such institutions?

In 2005 the Nordic ministers for culture decided to reform the structures for cultural co-operation. Most of the earlier institutions, committees, and working groups were shut down, and, in 2007, two new programmes were launched in their place – the Nordic Mobility Programme, offering grants to individuals, networks, and residency centres, and the Art and Culture Programme, offering support for projects with partners from at least three Nordic countries or autonomous regions. The programmes had access to a budget of around EUR 20 million, which was released from the expenses of the earlier institutions for art, music, theatre and dance, and several other short- or long-term projects.

Nordic Culture Point's secretariat was located at Suomenlinna, in the building which had earlier housed NKC and NIFCA. The programmes work with a secretariat that has several advisors who can inform applicants about the criteria and procedures of the programmes. Nordic and Baltic experts then assess the applications according to the arm's-length principle.

The sheer number of applications since 2007 shows that there was and still is a huge need for artists and practitioners to establish and implement projects that they have initiated themselves. They are capable of mastering their projects and finding ways to connect with potential partners in the Nordic countries and worldwide.

For more information on Nordic Culture Point and its programmes, please visit <https://www.nordiskkulturkontakt.org/en/>

The evolution from the establishment of the NKC in 1978 to the art and culture programmes of 2007 and beyond shows that practical forms of Nordic cultural co-operation have always been relevant.

The period from 1978 to 1996 saw a need for contacts and information. The NKC produced information, established contacts, provided residencies, and created exhibitions that first toured the Nordic Region before going global, resulting in international interest in the arts of the Nordic countries. The word that characterises the NKC is "producer".

NIFCA followed, from 1997 to 2006, with an evolution from "producer" to "curator", curating exhibitions that would demonstrate issues relevant to curators and artists, as well as discussions and critique.

In 2007, new programmes were launched that enabled artists and practitioners to initiate projects, find partners, and seek basic funding and resources. Only then were they eligible for grants from the programmes, and as such the keyword has now shifted once again from "curator" to "facilitator".

We've now come full circle and are back where everything started. In 1945 the association Nordiska konstförbundet (Nordic Artists Association) wanted to create a Nordic network of contacts and a Nordic community of the arts. The association evolved into the Nordic Art Centre, which came into being in 1978 at Suomenlinna. We have reached the point where the artists and practitioners are the ones who take the initiative to connect with Nordic and global partners, develop their projects further, and make day-to-day life a little better for us all, making it more interesting, surprising, and upsetting, and awakening our curiosity about new phenomena and new ways of looking at the world.

Bilagor och källor

De nordiska institutionernas direktörer

Nordiskt konstcentrum/NKC

Erik Kruskopf (FI) 1978–1990
Birgitta Lönnell (SE) 1986–1990
Staffan Carlén (SE) 1990–1994
Berndt Arell (FI), slutet av 1994, början av 1995 (ställföreträdande)
Anders Kreuger (LT) 1995–

Nordiskt institut för samtida konst/NIFCA fr.o.m. 1997

Anders Kreuger –1998
Søren Friis Møller (DK) 1999–2004
Cecilia Gelin (SE) 2005–2006

Kulturkontakt Nord/KKN

Bergljót Jónsdóttir (IS) 1.3.2007–28.2.2011
Jonas Lång (FI) 1.3.2011–31.12.2011 (ställföreträdande)

Kulturkontakt Nord/KKN och Nordens institut i Finland/Nifin slogs ihop 1.1.2012 och Gun Oker-Blom fungerade som direktör för helheten fram till 31.8.2012
Per Voetmann (DK) 1.9.2012–6.9.2015
Johan Theman (FI) 7.9.2015–31.1.2016 (ställföreträdande)
Ola Kellgren (SE) 1.2.2016–fortgående

Direktörer för Nordens institut i Finland/Nifin

Raija Wallenius (SE) 1997–2000
Henrik Wilén (FI) 2000–2008
Gun Oker-Blom (FI) 1.9.2008–2011

Källor

Tryckta källor

- Ekeberg, J: *Postnordisk – den nordiske kunstscenens vekst och fall 1976–2016* (2019)
- Nordiska Konstförbundet 40*, Jubileumsskrift (1985)
- Nordiskt konstcentrums utställningskataloger, Info-blad samt kataloger från nordiska och internationella samarbetsprojekt:
- Sámi Dáidda* (1981)
- Dálá Sámi Dáidda* (1992)
- Den flyvende kajak* (1993)
- Aurora utställningarna 1985–1992
- Aurora 1 Presentation av 10 konstnärer födda på 1950-talet (1985)
- Aurora 2 *Om ritualer* (1987)
- Aurora 3 *I tecknens tid* (1989)
- Aurora 4 *Vägvisare mot framtiden eller hur snigeln hålls i rörelse* (1991)
- Aurora 5 Presentation av 15 konstnärer (1992)
- Aurora 6 *Norrskan -94* (1994)
- Nordiskt konstcentrum INFO 1–2* (1992)
- Nordiskt konstcentrum INFO 1–2* (1993)
- Borealis utställningarna 1983–1996
- Borealis 1 *Nordisk bild* (1983)
- Borealis 2 *Posisjon: Nord* (1985)
- Borealis 3 *Måleriet och det metafysiska landskapet* (1987)
- Borealis 4 *Installationer i rum* (1989)
- Borealis 5 *Materialet och dess lyster* (1991)
- Borealis 6 *Orka & Viddir/ Energy & Elements* (1993)
- Borealis 7 *Desire* (1995)
- Borealis 8 *The Scream* (1996)
- Konsthistoriska utställningar:
- Konst i Norden 1945–1980* (1985)
- Konkret i Norden* (1987)
- Hilma af Klints hemliga bilder* (1988)
- Nordiskt 60-tal Uppbrott och konfrontation* (1991)
- Utställningar med textilkonst:
- Den sjätte nordiska textiltriennalen* (1992)
- Den sjunde nordiska textiltriennalen INTENTION* (1995)
- Några internationella samarbetsutställningar:
- Lumière du ciel – Lumière du monde* (1998)
- Nuit blanche, Scènes nòrdiques: les années 90* (1998)
- Transparencia Azul, Arte nòrdico contemporáneo en América Latina* (1991)
- SIKSI Nordic Art Review Revisited* (2015)

- Nordic Institute for Contemporary Art/ NIFCA, kataloger:
- Stop for a Moment – Painting as presence* (2002)
- Stop for a Moment – Painting as a place to be* (2002)
- Stop for a Moment – Painting as a narrative* (2002)
- Clockwise – New Nordic Contemporary Art* (2002)
- We are all normal (and want our freedom) – a collection of contemporary Nordic artists writings* (2001)
- Fundamentalisms of the New Order*, ISBN 951-8955-75-1
- Populism – The Reader* ISBN 1-933128-04-6

- Nordisk kulturkontakt:
- Årsrapport 2012
- Årsrapport 2019
- Statistik från stödprogrammen 2008–2019

Dokument som behandlats av Nordiska ministerrådets sekretariat, Ämbetsmannakommittén för kultur/ÄK-K, Ministerrådet MR-K och arbetsgrupper tillsatta av NMRS:

- Nordisk Ministerråd Handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde*
- NORD 1988:52* (1988)
- Nordiska ministerrådets evaluering av Nordiskt konstcentrum (1993)
- Nordiska ministerrådets utredning om Nordisk nytta (1994)
- Nordiskt konstcentrums remissvar på utredningen om Nordisk nytta (1994)
- Nordiska ministerrådets (MR-K) remissvar på utredningen om Nordisk nytta, (1994)
- Stipendieordningen Sleipnir, verksamhetsberättelse (1998)
- Organisationsmodeller på konstområdet, Nordiska ministerrådets sekretariat, reviderat förslag (1999)
- Sandelin, A.: *Nordiska konstrådet – en ny aktör i Nordiska ministerrådets kultursamarbete underlag för en ny framtida organisation* (2004)
- <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A701809&dswid=-9459>
- Heinämaa, R.: *De fyra modulernas modell – Ett förslag till ett nytt mobilitets- och residensprogram, TemaNord* (2006)

- <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A701746&dswid=-9459>
- Gelin, C.: NIFCA – mer än en stödordning! NIFCA:s testamente till Nordiska ministerrådets arbetsgrupp inför reformen (2005)
- Strukturgruppens rapport till Ministerrådet 4.6.2005
- Ministerrådets (MR-K) beslut om reformen, juni 2005
- Nordisk Ministerråd: Handlingsplan for Nordisk kultursamarbeid 2007–2009
- Konstexpertgruppens rapport om placering af kunstsamlingen fra Sveaborg (2009)

Bildkällor

- Nordiskt konstcentrum, NIFCA och SIKSI
- Nordens institut i Finland/Nifin, Kulturkontakt Nord, Nordisk kulturkontakt
- Sveaborgs förvaltningsnämnds bildarkiv
- Claesson, S.: SVEABORG eller Rock happy (1981)

Intervjuer, kommentarer, e-post

- Arell, Berndt
utställningschef, NKC (1993–1996)
- Eriksson, Susanne
utställningsintendent, NKC (1993–1995), konsult 1996
- Friis Møller, Søren
direktör, NIFCA (1999–2004)
- Gordon Nesbitt, Rebecca
curator, NIFCA (2000–2005)
- Jaukkuri, Maaretta
utställningschef, NKC (1983–1989)
medlem i NIFCA:s styrelse (1999–2006)
- Kellgren, Ola
direktör, Nordisk kulturkontakt/NKK (2016–)
- Kreuger, Anders
direktör, NKC/NIFCA (1995–1998)
- Kruskopf, Erik
direktör, NKC (1978–1986)
- Lång, Jonas
administrativ chef, Kulturkontakt Nord/KKN (2008–2011) samt ställföreträdande direktör på den fusionerade institutionen från mars 2011
- Marttinen, Anna-Majja
rådgivare vid Nordiska ministerrådets sekretariat/NMRS (1988–1990)
- Oker-Blom, Gun
direktör, Nifin (2008–2011)
- Paloposki, Hanna-Leena
specialforskare vid Finlands Nationalgalleri (Arkivdonationer)
- Wallenius, Raija
direktör, Nifin (1997–2000)
- Wilén, Henrik
direktör, Nifin (2000–2008)
- Voetman, Per
direktör, Kulturkontakt Nord/KKN (2012–2015)

Nordisk
kulturkontakt